

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
HUMANITARINIS FAKULTETAS
LITERATŪROS ISTORIJOS IR TEORIJOS KATEDRA

DAIVA SKIRMANTIENĖ

Lietuvių filologijos specialybės IV kurso studentė

Pamokslo ir eseistikos sąveika Juliaus Sasnausko ir Giedrės Kazlauskaitės tekstuose

BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovė
doc. dr. Dalia Jakaitė

Šiauliai 2010

TURINYS

I. Įvadas.....	3
II. Pamokslo ir eseistikos sąveika Giedrės Kazlauskaitės ir Juliaus Sasnausko tekstuose	
1. Šiuolaikinė lietuvių eseistika ir religinė patirtis joje.....	8
2. Retorikos, pasakojimo ir stiliaus arsenalas	
2. 1. Adresanto ir adresato problema Juliaus Sasnausko tekstuose (homiletikos tradicija).....	12
2. 2. Pasakotojo tapatybė ir jos dinamika.....	14
2. 3. Struktūrinės ir retorikos ypatybės Juliaus Sasnausko pamoksluose.....	16
2.4. Tarp lyrizmo ir ironijos.....	17
2.5. Tarp publicistikos ir kultūros kritikos.....	18
2.6. Pamokslavimas Giedrės Kazlauskaitės pasaulietinėje eseistikoje.....	20
3. Eseistinė problematikos sklaida Juliaus Sasnausko ir Giedrės Kazlauskaitės tekstuose	
3. 1. Teologinių tiesų skelbimas (Julius Sasnauskas).....	21
3. 2. Mitinis pasaulio suvokimas.....	22
3. 3. (Ne)dogminis Evangelijos aiškinimas ir modernioji didaktika.....	24
3. 4. Tikėjimo problemos subjektyvumas ir nerimas dėl krikščioniškųjų vertybių.....	25
3. 5. Kasdienybės estetika ir dabartiško pasaulio balsas.....	28
3.6. Paradoksalaus pasaulio įžvalgos.....	31
III. Išvados.....	33
IV. Santrauka.....	35
V. Literatūra.....	38
VI. Anotacija.....	40

I. ĮVADAS

Bakaluro darbo **tema** yra „Pamokslo ir eseistikos sąveika Giedrės Kazlauskaitės ir Juliaus Sasnausko tekstuose“. Ši tema pasirinkta dėl kelių priežasčių. Visų pirma, todėl, kad šiuolaikinės eseistikos ir pamokslo sąveikos, dėl jos naujumo, mūsų kritinė literatūra iki šiol dar nėra išsamiai aptartusi. Šios temos aktualumą lemia ir tas faktas, jog pamokslo, kaip religinio žanro, įtaka šiuolaikinei eseistikai vis labiau stiprėja, taip į šį meninį žanrą įliejant naujų prasmų.

Darbo **problema** – kaip literatūra, gilindamasi į realią ir transcendentinę viso pasaulio būti, sąveikauja su teologija ir jos raiškos formomis; kaip G. Kazlauskaitės ir J. Sasnausko tekstuose susijungia teologinė ir pasaulietinė eseistika; kokiomis formomis atsiskleidžia pamokslo žanras šiuolaikiniame eseistiniame kalbėjime.

Šio darbo **objektas** – tekstai iš J. Sasnausko knygos „Malonės akrobatika“ (2006), G. Kazlauskaitės ir J. Sasnausko bendros knygos „Postilės“ (2009) bei religinės patirties turinti kita G. Kazlauskaitės eseistika, išspausdinta knygoje „Aštuntoji diena“ (2005). Pagal „Šiaurės Atėnuose“ publikuotus sekmadienio Evangelijos aiškinimus sudarytą knygą autoriai pavadino Postilėmis. Į bakaluro darbo tyrimą įtraukiami ir kiti J. Sasnausko tekstai – pamokslai. Pamokslo ir eseistikos sąveiką G. Kazlauskaitės ir J. Sasnausko tekstuose turėtume analizuoti, išsiaiškinę konkrečių terminų reikšmes. Būtina atkreipti dėmesį į labai koncentruotą pavadinimą – būtent, kodėl autoriai knygos nepavadino tiesiog „Pamokslai“. Čia ir slypi svarbiausioji prasminė skirtis, kurią apibrėžia, paaiškina pamokslo ir postilės skirtumai bei panašumai. Šių dviejų autorių konkrečios knygos ir konkretūs tekstai pasirinkti neatsitiktinai. Nors G. Kazlauskaitė yra debiutavusi apsakymų rinkiniu „Sudie, mokykla“, o visai neseniai išleidusi poezijos knygą „Heterų dainos“, vis dėlto stipriausia išlieka, kaip eseistikos kūrėja. J. Sasnauskas debiutavo sakymų ir postilių knyga „Dar kartą - žmogaus sūnus“. Tačiau šiam bakaluro darbui svarbi tiek religinė, tiek pasaulietinė eseistika, todėl pasirinkta kita J. Sasnausko knyga – „Malonės akrobatika“. Būtent čia sutelkti tiek oficialūs laišakai „Naujojo Židinio“ redaktoriui, tiek tekstai, skaitytini kaip Biblijos komentarai, homilijos ar pamokslai, pavadinimu „Evangelijų paraštėse“, tiek formos, stiliaus prasme patys eseistiškiausi autoriaus tekstai, pavadinimu „Ir tu, mano siela“. Būtent ši trečioji knygos dalis labiausiai atliepia pasaulietinę G. Kazlauskaitės eseistiką, išspausdintą knygoje „Aštuntoji diena“. Šiuos autorius sieja bendra postilių knyga, analizuojama, ieškant bendrų sąlyčio taškų. Analizuoti, lyginti kunigo ir pasaulietės tekstus yra neįprasta, tačiau pamatuota, nes jų kūrybos šerdis yra Dievas.

Darbo **tikslas** – palyginti, interpretuoti J. Sasnausko ir G. Kazlauskaitės tekstus, remiantis eseistikos ir pamokslo, kaip religinio žanro, sąveika; išsiaiškinti, ar pamatuotas ir realus yra šiuolaikinio eseistinio kalbėjimo tyrimas, remiantis pamokslo įtaka.

Siekiant įgyvendinti darbo tikslą, buvo suformuluoti tokie **uždaviniai**:

1. Parengti tyrimui teorinę dalį, kurioje aptariama pamokslo ir eseistikos sąveika.
2. Atskleisti G. Kazlauskaitės ir J. Sasnausko tekstuose teologinės ir pasaulietinės eseistikos sąveiką, remiantis homiletikos tradicija.
3. Atskleisti pamokslo ir eseistikos stilistines ypatybes autorių tekstuose.
4. Išanalizuoti Evangelijos aiškinimo ir moderniosios didaktikos raišką autorių tekstuose.

Siekiant interpretuoti, paaiškinti šiuolaikinės eseistikos ir pamokslo sintezę, tekstai yra analizuojami, remiantis hermeneutiniu **metodu**, mitinine simboliškai kultūrinių, religinių tradicijų samprata bei literatūros ir teologijos susitikimo teorija.

Mums svarbu suvokti, kaip literatūra, gilindamasi į realią ir transcendentinę viso pasaulio būtį, kartu žengia su teologija ir jos raiškos formomis. Ir atvirkščiai, kaip pati teologinė samprata ir jos pasireiškimo formos įtakoja visą literatūros egzistavimą nuo Kristaus iki mūsų laikų. Bakalauro darbo tyrime kalbama apie teologinės literatūros ir literatūrinės teologijos susitikimą. Tai metodologinė ir šio bakalauro darbo problema. Vieno ar kito diskurso bruožų galima rasti rašytojų G. Kazlauskaitės ir J. Sasnausko tekstuose. Juose susijungia teologinė ir pasaulietinė eseistika, nelieka aiškios ribos tarp filosofijos, literatūros ir teologijos. Tik pabandžius paieškoti teologinės literatūros ir literatūrinės teologijos ištakų bei suradus tą svarbiausią skiriamąją giją, galėsime kalbėti apie esminę eseistikos, kaip literatūros žanro, ir pamokslo, kaip teologijos išraiškos formos, santykį. Šį bandymą traktuočiau ir kaip galimybę priartėti prie jau pamiršto mitinio pasaulio aiškinimo bei suvokimo. Kalbėdami apie esminę literatūros ir teologijos sąveiką, remsimės Dalios Jakaitės ir Dalios Čiočytės tekstais, nagrinėjančiais mums rūpimus klausimus.

Iš ilgos literatūros ir teologijos santykio istorijos mums ypač reikšminga žinoti, kad visa pasaulio struktūra ir raida yra viena didelė istorijos vaga. Būtent šioje vagoje krikščionybės ir pasaulietiško formos egzistuoja viena šalia kitos, kad būtų išlaikyta tvirta pasaulio sandara, užtikrinanti ne deformuojančios, o kuriančios žmonijos persvarą. Svarbią reikšmę čia turi dialogiškumo samprata. Būtent religija ir per ją pasireiškianti teologija yra neatsiejama kultūros dalis. Šitą santykį, pasitelkdami savąją patirtį, interesų lauką savaip aiškina ir nagrinėja daugelis šiuolaikinių autorių. Šiam argumentui pabrėžti tiktų D. Jakaitės, cituojančios Theodore Ziolkowski, literatūros ir teologijos aiškinimas: „[...] religingumas yra ne vienas dvasios gyvenimo principas greta kitų principų, o tai, kas

aktualu visose dvasingumo srityse¹. Peršasi labai aiški ir sviri išvada, jog turėdami omenyje pačią krikščionybės mokymo sampratą, turime galvoti apie mums jau įskiepytas etines vertybes, estetinės išraiškos vertę žmogiškumo puoselėjimui. Visada turėdami galvoje ne tik mūsų nagrinėjamų autorių kūrybą, bet ir kitus, kurie pripažįsta religijos neatsiejamumą nuo kultūros, turėtume suvokti, kad literatūros misija ir yra vienokia ar kitokia forma skelbti etiškumo žodį, o tuo tarpu ir teologijos, t.y., Evangelijos žodį. D. Jakaitė teigia, jog: „Išsaugodami vienos ir kitos srities autonomiškumą, suartėdami ar nutoldami per tam tikrą probleminio taško žingsnį, tyrinėtojai, o kitaip tariant, literatūra ir teologija, susitinka iš esmės tame pačiame literatūros ir krikščionybės pokalbio horizonte“². Šį horizontą suvokti padeda pamatinių literatūros ir teologijos sąvokų reikšmės. Naujajame teologijos žodyne sąvoka teologija apibrėžiama taip: „**Teologija** [Theologie] (gr. Kalbėjimas apie Dievą), iš gr. Antikos kilusi sąvoka, žymėjusi pirmiausia himninį, mitinį ir filosofinį kalbėjimą apie Dievą. [...] Teologija savo esme yra tikinčio žmogaus išreikštos pastangos įsiklausyti į tikrąjį istorijoje nuaidėjusį Dievo žodinį apreiškimą, taip pat mokslinės metodinės pastangos tą apreiškimą pažinti ir pažinimo objektą išskleisti mąstymu. Tad jos *objektas* nėra Dievas“³. Tokio aiškinimo pradiniams suvokimui ir galimybei susieti teologijos ir literatūros sąvokas pakaktų prisiminti literatūros sąvokos ištakas: šis terminas kilęs iš lotyniško žodžio *littera*, reiškiančio raidę. Pasaulio istorijoje teigiama, jog iš pradžių buvo žodis. Galvojant, kad žodis kalbiškai ir literatūriškai sudarytas iš raidžių, mitinę žodžio ir raidės prasmę galima nusakyti taip, kad jis byloja apie pasaulį, taigi ir apie Dievą. Taigi, *littera* ir *theologie* supa kalbėjimas. Aišku, terminas **literatūra** gali būti taikomas tiek pavieniems rašytiniams kūriniais, tiek ir apimant visus rašytinius viso pasaulio, tam tikros kultūros ar tam tikros epochos kūrinius, įskaitant ir teologijos kalbėjimą, pasireiškiantį įvairiomis išraiškomis – religiniais tekstais. Kadangi tiek literatūroje, tiek teologijoje vyksta pažinimas, kuris išskleidžiamas mąstymu, galime drąsiai teigti, jog abiem pusėms yra aktualus sąvokomis bei teiginiais išreikšto pažinimo momentas, kuris ilgainiui skatina mus toliau skleisti, apmąstyti ir gretinti savąsias išvagas su kitomis ir vykdyti tam tikrą refleksiją. Šį teiginį galima pagrįsti Naujajame teologijos žodyne užrašyta mintimi: „Dievo žodis žmogaus žodyje“⁴. Tuo labiau, jog teologija, kaip tikėjimo mokslas, byloja tiesą, kad Dievas tikrai yra ištaręs žodį dėl žmogaus išganymo. Tuo tarpu literatūra, valingai ar ne, taip pat yra savotiška tarpininkė, skleidžianti Dievo žodį, akivaizdžiai ar slaptai egzistuojantį mūsų rašomose tiesose, kurios tampa vienu iš etinių momentų. Juk ir J. Sasnausko, ir G. Kazlauskaitės mąstomos krikščioniškosios tiesos – žmogiškumas, meilė, dorybė, atleidimas, kurias visa žmonija laiko moraliomis. Kai kas gali

¹ *Sambalsiai: studijos, esė, pokalbis*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla. 2005. P. 376.

² Ten pat. P. 376.

³ Herbert Vorgrimler. *Naujasis teologijos žodynas*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2003. P. 541.

⁴ Ten pat. P. 541.

prieštarauti, teigdamas, kad literatūros ir teologijos misijos skirtingos. Tačiau juk literatūroje dažnai bandome surasti šventumo ir užuovėjos pastogę. Tuo labiau, kad literatūra, kaip menas, kuris gimsta tik tuomet, kai žmogų pasitikęs pavidalas per jį tampa kūrinium. Būtent tokiu kūrinium, kuris yra ne paties žmogaus pagimdytas, o per jį perėjęs. Taigi, pamatinė krikščionybės samprata išreiškia atėjusio Dievo kreipimąsi į mūsų sielas ir prašymą veikti. Šių mums svarbių sričių neatsiejamybę galėtume aiškinti kaip dieviškosios jėgos perėjimas per mus ir gimimas kitame pavidale. Nagrinėjant J. Sasnausko ir G. Kazlauskaitės kūrybą, reikia suvokti pagrindinę ašį, kurią Dalia Jakaitė apibrėžė taip: „Žiūrėdami ne tiek iš Biblijos ir literatūros, kiek iš literatūros ir teologijos santykio perspektyvos, vis dėl to galėtume pasakyti, kad literatūros teologija [...] tampa neišvengiama literatūros ir Biblijos santykio ašimi, gal būt įgalinančia suprasti skirtingus pastarojo santykio, taigi, ir Biblijos supratimo, variantus“⁵. J. Sasnausko ir G. Kazlauskaitės kūryboje matomas teologinis mąstymas, laisvesnis kalbėjimas apie Dievą tik dar labiau pabrėžia literatūros, pasaulietiškai realizuojančios tai, ką religinė kalba nurodo užkoduotai, funkciją. Taigi, kalbėdami apie teologijos provokaciją tam tikrais tekstais, turime mintyje šiuolaikinio žmogaus pastangas per literatūrą, skelbiančią gyvenamojo laikotarpio aktualijas, rasti kelią į tam tikras krikščioniškąsias tiesas ir bandyti reflektuoti savo tikėjimą bei analizuoti išganymo istoriją. Reikia akcentuoti, jog žodis, kaip pamatinė literatūros ir teologijos susitikimo plotmė, per tekstą ir kalbą tampa tinkamiausia dvasinių ieškojimų raiška. Būtent tokią raišką pasirinko du mums rūpimi kūrėjai – kunigas J. Sasnauskas ir jaunosios kartos rašytoja G. Kazlauskaitė.

Tolesnei literatūrinės teologijos ir teologinės literatūros sąveikos analizei labai svarbu išsiaiškinti pamokslo ir postilės reikšmes. Postilės terminas aiškinamas taip: „**Postilė** [lot. postilla < post illa (verba) — po tų žodžių], populiarus Biblijos temų išdėstymas atskirais klausimais; pamokslų rinkinys Biblijos temomis (ypač buvo paplitęs reformacijos laikotarpiu). **Pamokslas** [Predigt], Dievo žodžio skelbimas (kerigma), atliekamas Bažnyčioje Jėzaus vardu tam įgaliotų asmenų (moterų ar vyrų, pašvęstųjų arba pasauliečių)“⁶. Kaip teigiama šiuos apibrėžimus pateikusiam žodyne: „Teologijos požiūriu, pamokslas yra ne mokymas ar informacija, prieinami ir be jo, ir ne moralinis (ar blogiausiai atveju moralizuojantis) paakinimas, bet mylinčio ir atleidžiančio Dievo veiksmingos ir išganingos valios (Evangelijos) skelbimas“⁷. Iš šių sąvokų aiškinimo galime spręsti, kad ir pamokslai, ir postilės yra žodžio liturgija, pirmenybę teikiantys tikėjimo dvasiai suprasti, priimti veiksmingąjį Dievo žodį ir yra gyvi tik dalyvaujant abiem pusėms – tiek skelbiantiems, tiek, tą skelbimą priimantiems. Skirtybė yra tik ta, kad postilės esti labiau rašančiųjų ir skaitančiųjų reikalas, o pamokslai įtaigiai nuskambės tik

⁵ *Sambalsiai: studijos, esė, pokalbis*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla. 2005. P. 381.

⁶ Herbert Vorgrimler. *Naujasis teologijos žodynas*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2003. P. 399.

⁷ Ten pat. P. 399.

tuomet, kai jie bus ištariami balsu klausantiesiems. Evangeliją aiškinantys ir vien todėl postilėmis pavadinti J. Sasnausko ir G. Kazlauskaitės tekstai turi ir pamokslo žanro bruožų. Pamokslo ir eseistikos sąveiką autorių tekstuose, tiksliau „Postilių“ knygoje, Liudvikas Jakimavičius patvirtino ir šios knygos prakalboje, pavadindamas tas postiles egzegetiniais mintijimais. Egzegezė susijusi su Biblijos mokslais. Naujajame teologijos žodyne aiškinama taip: „Egzegezė (gr. aiškinimas) reiškia metodinį aiškinimą (interpretavimą), susijusį su hermeneutika kaip metodine supratimo teorija. Ezegezė, tyrinėjanti paskirus tekstus, yra disciplina, griežtai besilaikanti istorijos bei literatūros mokslo reikalavimų, tačiau sykiu privalanti atsižvelgti į tekstų kaip krikščionybės ir iš dalies judaizmo Šventojo Rašto teologinį savitumą“⁸. Iš esmės, tai Biblijos komentarų pradžia. Tą matome toliau nagrinėjamos postilėse. Tai ne kas kita, kaip Šventojo Rašto prasmų aiškinimas, siekiant išlaikyti nenutrūkstamą, vis atnaujinamą ir būtiną ryšį su nepraeinančiomis konkrečiomis Dievo žodžio skelbimo ištakomis, kurių tyrumą garantuoja pats Dievas.

⁸Herbert Vorgrimler. *Naujasis teologijos žodynas*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2003. P. 93.

II. PAMOKSLO IR ESEISTIKOS SAVEIKA GIEDRĖS KAZLAUSKAITĖS IR JULIAUS SASNAUSKO TEKSTUOSE

1. Šiuolaikinė lietuvių eseistika ir religinė patirtis joje

Vytautas Martinkus taip nusako bendrąją literatūros esmę, kuri neatsiejama nuo mums taip rūpimos eseistinės kūrybos kelio: „Literatūra – kaip ir kiekviena turtuolė; ji – visokia. Labai įvairi. Visomis galimomis prasmėmis. Prigimtimi, paskirtimi, žanrais, temomis, vertybėmis, estetiniais manifestais, savosios realybės samprata“⁹. Ši frazė pabrėžia literatūros žanrų maišymąsi ir platėjimą, kurį savo laiku buvo akcentavęs Vytautas Kubilius knygoje „Žanrų kaita ir sintezė“. Tik suvokus ir paanalizavus žanrų kaitą ir sintezę, galima bus aiškiau apibrėžti mūsų tyrinėjamų autorių kūrybos kitoniškumą – pamokslo ir eseistikos sintezę.

Kūrinio „įstatymas“ į tam tikrą žanro paradigmą, turinčią savo taisykles, besąlygiškas kūrėjo konkrečios schemos laikymasis, kurią lemia kūrinio temos, fabulos, sumanytų idėjų ir jausmų pobūdžio pasirinkimas, mūsų naujaisiais laikais yra transformuojamas, kitaip tariant, jam yra priešinamasi. Klasicistinis žanro grynumas, kaip kūrybos aksioma nuvertėja, nes gyvenamasis laikotarpis reikalauja tam tikros deformacijos. Žmonės kitaip mąsto, kitaip gyvena. Teigiama, jog visos literatūros rūšys ir žanrai turi tą patį pagrindą – estetinė žmogaus buvimo išraiška. Tačiau šiuolaikinė literatūra įgauna naujų formų, netelpančių į tradicinius žanro rėmus. Štai čia ir iškyla esė žanro, kaip išskirtinio kūrybos akto problema. D. Čiočytė pateikė tokį esė žanro aiškinimą: „Esė (pranc. *essai* – mėginimas) – lanksčiausias literatūros žanras: vidutinės apimties literatūrinė kompozicija, laisvai ir lengvai svarstanti kurią nors temą (estetinę, filosofinę, literatūrinę, istorinę...), atstovaujanti autoriaus patirčiai ir požiūriui, derinanti informacijos perteikimą su malonumo teikimu, įtikinėjimą su refleksija. Esė rašymo intencijos glaudžiai susijusios su egzistenciniais klausimais; žanras didelius reikalavimus kelia pasakojimo kokybei, pasakotojo inteligencijai“¹⁰. Būtent esė būdingas kelių žanrų susilieėjimas, kartais persmelktas publicistiškumo, išreiškia konkretaus eseisto žodį apie asmenišką gyvenimo patirtį, asmenišką stiliumi. V. Kubiliaus žodžiais tariant: „[...] eseistas savo objektą klausinėja, liečia, bando, svarsto pagal įvairius aspektus, nepalikdamas jo nė akimirkos pastovioje pozicijoje. Daiktai ir mintys eseistiniame kūrinyje iškyla ne ramybės ir amžinumo būklėje, o kaip reliatyvūs daiktai ir reliatyvios mintys“¹¹. V. Kubilius teigė, jog eseistus ruošia pats gyvenimas. Todėl jam paantrindama sakau, jog

⁹ Vytautas Martinkus. *Literatūra ir paraliteratūra*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. 2003. P. 13.

¹⁰ Dalia Čiočytė. „Literatūrinė ir kritinė eseistika“. Giedrius Viliūnas. *Naujausioji lietuvių literatūra*. Vilnius: Alma littera. 2003. P. 346.

¹¹ Vytautas Kubilius. *Žanrų kaita ir sintezė*. Vilnius: Vaga. 1986. P. 199.

J. Sasnausko ir G. Kazlauskaitės eseistinį rašymą paskatino gyvenime egzistuojančios pamatinės žmogiškosios vertybės – meilė artimui ir meilė Dievui. Eseistas yra medituojantis žmogus. O tokios meditacijos apraiškų, t.y., eseistinio rašymo pradžią galime sieti su XVI a. pabaigoje parašytais Michelio de Montaigne’io tekstais, pavadintais *essais* („mėginimas“ galvoti popieriaus lape), su barokiniu Blaise’o Pascalio rašymu. D. Čiočytė savo straipsnyje „Literatūrinė ir kritinė eseistika“ nurodo, jog klasicizmo laikais madinga buvo periodinė eseistika, šviečiamojo amžiaus esė kalbėjo moralės ir istorijos filosofijos temomis, romantizmo eseistikai buvo aktualus intymus stilius, autobiografinis interesas, lengvas humoras ir fantazija. Anot D. Čiočytės, lietuvių eseistikos ištakų galime ieškoti renesansinėje arba barokinėje literatūroje – Augustino Rotundo, Žygimanto Augusto sekretoriaus, poleminiame veikale *Lenko pasikalbėjimas su lietuviu* (Vilnius 1565m.) ir Konstantino Sirvydo *Punktuose sakymų* (1629, 1644 m.). Svarbus faktas mūsų darbui yra tas, jog jau XVIII a. Lietuvos literatūros kontekste eseistinio mąstymo apraiškų aptinkama Mykolo Pranciškaus Karpavičiaus, Jono Nepomuko Kosakovskio pamoksluose. Taigi, pamatuotas ir realus gali būti šiuolaikio eseistinio kalbėjimo tyrimas, remiantis pamokslo, kaip tam tikro kalbinio žanro įtaka. Jau Motiejaus Valančiaus religinė politinė publicistika (*Perspėjimas apie šventą vierą, ypatingai apie Bažnyčią Jėzaus Kristaus*, 1869) plėtojo esė žanrą ir, kaip teigia D.Čiočytė, skleidė „to meto Lietuvai svarbiausias politines idėjas (demokratinės, antiokupacines – antirusiškas) su paveikiu poleminiu įkarščiu bei argumentacijos meno įtaiga“¹². Sovietinės okupacijos metais esė žanro nykimas, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, į literatūrą grįžo dviguba jėga. V. Martinkus prisiminė džiaugsmingai pasakytus Vytauto Petkevičiaus žodžius: „Kad potekstei – galas, apie viską galima ir reikia kalbėti tiesiai švieisiai, be jokių užuolankų“¹³. Sąjūdžio metu aktyviausi eseistikos atstovai buvo susibūrę apie almanachą *Sietynas*. Pasak V. Martinkaus: „Almanache skelbta publicistika turėjo ryškią vertikalią dimensiją – dienos aktualijos buvo jungiamos su istorinėmis, kultūrologinėmis, politinėmis, plačiau tariant, dvasinėmis vertybėmis“¹⁴. G. Beresnevičius teigia: „Išties modernioje Lietuvoje eseistika susiformavo tarp kelių žanrų – publicistikos, poezijos, novelistikos, kritikos, autobiografijos ir biografijos, atsiminimų“¹⁵. Didžiausią įtaką pastarojo dešimtmečio esė darė publicistika, istorija, poezija, literatūros kritika. Eseistika ėmė paklusti vidiniams literatūros dėsniams, t.y., skaitytojas yra įvedamas į reliatyvumo, klausinėjimų, netikėčiausių asociacijų kelius. Literatūrinė esė savo erdvę susirado tarp fikcijos ir publicistikos.

¹²Dalia Čiočytė. „Literatūrinė ir kritinė eseistika“. Giedrius Viliūnas. *Naujausioji lietuvių literatūra*. Vilnius: Alma littera. 2003. P. 348.

¹³Vytautas Martinkus. *Literatūra ir paraliteratūra*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. 2003. P. 58.

¹⁴Ten pat. P. 59.

¹⁵Gintaras Beresnevičius. *Eseistikos tendencijos moderniojoje Lietuvoje*. [žiūrėta: 2010-05-10] Prieiga per internetą: http://www.booksfromlithuania.lt/index.php?page_id=14

Naujumo skonį šiais laikais įgauna eseistika su tam tikra religine mintimi. Būtent tokioje eseistikoje ypač ryškus meditacinis rašymas. Religinės patirties tekstuose kalbama apie išganymą ir malonę, pasak Renatos Šerelytės, „...ateinančius paradoksaliausiais būdais. Apie neramią, nesitaikančią su kasdiena tikėjimo prigimtį. Apie atgailos ir kaltės pripažinimo vertę. Išaukštinimą, kai esi už aguonos grūdelių mažesnis. Ir – apie persisotinusiujų liūdesį, kuris galbūt laukia ir mūsų [...]“¹⁶. Taigi, religinės pasaulėžiūros autorių kūryboje patirtis atsiskleidžia reflektuojančiu svarstymu –užuominomis ir tiesioginėmis išvalgomis apie šiuolaikinio žmogaus kelią į tikėjimą, konkretybėmis ir abstrakčiais ženklais, liudijančiais mitinę atmintį, Kristaus kančios kelio prasmę. Aišku, šių kūrėjų mąstymas apie visapimančias krikščionybės tiesas kartais turi jaunatviškų pretenzijų (ypač G. Kazlauskaitės tekstuose) kritikuoti ne tik išorinio pasaulio vyksmą, bet net ir kai kurias statiškas bei nereikalingomis atrodančias bažnytines tradicijas. Tačiau tai tik dar kartą patvirtina bandymą surasti tinkamus kelius, vedančius į išganymą, į savęs ir pasaulio suvokimą, tikrą ir tyrą gyvenimą. Būtent tokią religinę patirtį bando surasti mūsų autoriai. Jie eina dviem kryptimis – dėlioja įvairius jiems žinomus elementus, t.y. Evangelijoje aprašytus Kristaus kelio etapus, arba, religinę patirtį kurdami patys iš savęs, t.y. atlaidesniu tikinčiojo žvilgsniu žvelgdami į supantį pasaulį, bandydami rasti tą ribą, kuri leistų jiems pateisinti save ir kitus, vertus dieviškojo atleidimo. Ypač J. Sasnauskas religinio gyvenimo intensyvumą, religijos esmę siekė patirti per literatūrinės kūrybos fenomeną, t. y. įsigyvendamas į kūrybos procesą. Tiek jam, tiek G. Kazlauskaitėi rūpėjo išsiaiškinti Dievybės fenomeną. Kita vertus, jie nekūrė iš nieko – ex nihilo. Tikrasis jų kelio šviesulys ir yra Evangelija, sutelkusi į save visaapimančią pasaulio patirtį. Autoriai išgrynino gelminę kūrybos prigimtį – jungtį su religijos fenomenu. Esminė eseistikos savybė ir tikslas yra bent šiek tiek įtikinti, gal būt „pakeisti pasaulį“.

Kalbant apie bendrą eseistikos ir religinės patirties sintezę, reiktų paminėti Gintarą Beresnevičių, gebėjusį derinti akademinis tyrinėtojo interesus su literatūros kūrėjo – rašytojo, eseisto, poeto, raiška. Regis, J. Sasnauskas ir G. Kazlauskaitė yra savotiški jau mirusio mokslininko minties tęsėjai. Jiems, kaip ir G. Beresnevičiui, religija niekada nebuvo tik akademinis interesų objektas, o šventybė ir dieviškumas egzistenciškai svarbūs ir traukiantys prie savęs begaline jėga. Atrodo, kad J. Sasnauskas ir G. Kazlauskaitė religiją patiria kaip asmeniškai išgyventą santykį su šventybe. Todėl galima daryti išvadą, jog tik esė žanras ir yra tinkamiausias, norint išreikšti tą pamatinį egzistencinį santykį su realiu ir transcendentiniu pasauliu. Tam tikra prasme J. Sasnauskas ir G. Kazlauskaitė savo eseistika bando demaskuoti neautentiškas religingumo formas savo ir kitų gyvenimuose bei visomis išgalėmis bando surasti autentiškas religinės patirties formas.

¹⁶ Renata Šerelytė. *Malonė kaip liga ir gydytoja*. [žiūrėta: 2010-04-17] Prieiga per internetą: http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=842&kas=straipsnis&st_id=5120

J. Sasnausko eseistika knygoje „Malonės akrobatika“ labiau panėšėja ne į argumentacinę, bet į poetinę esė su pasakojimo elementais, siekiančią ne nukreipti skaitytojo mintis tam tikrų įžvalgų linkme, bet daryti tas mintis budresnes, žvalesnes. Eseistiniai autoriaus pamokslai, kaip ir priklauso šiam žanrui, ne tiek moko ar informuoja, kiek skelbia mylinčio ir atleidžiančio Dievo veiksmingą ir išganingą valią: „Tie, kurie rovė ir skynė, kurie daužė ir griovė, nenumatė vieno dalyko – kad darbuojasi jo, prikaltėjo, garbei ir šlovei. Jo gyvybei, jo traukai, jo pergalei. Nenumatė, kad griuvėsiai mumyse ir aplink mus kalbės būtent už jį patį ir šauksis jo meilingo buvimo. Ir prisišaukia. Ir randa atsakymą jo negrabiame, sulaužytame kūne. Jo panašume į visus išrautuosius ir nuskintuosius“¹⁷. Čia matomas eseistinis savianalizės ir meditacijos vyksmas, lyg save raminant, siekiant atrasti tiesą: „Sudrebu, kai ten, kur neturėtų būti vilties ir tikėjimo, imama tikėti, imama skelbti viltį. Gražus ir šventas yra susidaužymas, iš kurio gimsta Velykos, Prisikėlimas, Gyvenimas. Prikaltasis, miręs meilės mirtimi ant kryžiaus ir rodėsis mums be gyvybės ženklų, dirba savo darbą“ (*Malonės akrobatika*, 15). Eseistikos ir pamokslo sąveika aiškiai matoma ir G. Kazlauskaitės tekstuose. Komentuodama Evangelijos ištrauką - IV Velykų sekmadienis (Jn 10, II – 18), rašytoja vietomis pasineria į poetinės eseistikos gelmes, paremtas asociacijų principu: „Galvoju, kodėl žmonėms kartais patinka saldūs atvirukai su šuniukais, kačiukais, viščiukais? Kodėl avytės kailio minkštumas sukelia kažkokius švelnius ir gailėstingus jausmus?“¹⁸. Toliau kalbėdama apie gerąjį ganytoją Jėzų, šią meditacinę mintį eseistė jau tęsia pamokslo tonu: „Blogų avių kaimenėje nėra, yra tik pasiklydusios“ (*Postilės*, 73). Būtent šis ne moralinis paakinimas ar nusidėjusiųjų pasmerkimas, o tikrasis mylinčio ir atleidžiančio Dievo valios skelbimas, skamba tuose žodžiuose. Retorinė pamokslo poza nuskamba postilės pabaigoje, dar kartą pabrėžia autorės, tarsi įgalioto asmens, patvirtinti Dievo valią: „Mes reikalingi Dievui ne dėl to, kad esam minkšti, švelnūs ir pūkuoti. Mus išsitrauks iš brūzgyno ir su spygliais vilnose bei rakštimis širdyse, laikui atėjus. Užsikels ant pečių. Parsineš namo“ (*Postilės*, 74). Šitoks šventybės tvirtinimas ir liudijimas, pažymėtas medituojančio, tiesos ieškančio, asociacijų principu veikiančio kūrėjo braižo, jaučiamas abiejų autorių tekstuose. Todėl toliau tyrinėdami autorių tekstus, visad eisime eseistikos ir religinės patirties keliu, nepamiršdami, kad daugelis Šventojo Rašto epizodų dažnai pasukami netikėta linkme, skaitytojui suteikiant iki šiol neįžvelgtos prasmės atradimo džiaugsmą.

¹⁷ Julius Sasnauskas. *Malonės akrobatika*. Vilnius: Alma littera. 2006. P. 15 (toliau bus cituojama iš šio šaltinio, nurodant pavadinimą ir puslapį).

¹⁸ Julius Sasnauskas, Giedrė Kazlauskaitė. *Postilės*. Vilnius: Tyto alba. 2009. P. 72 (toliau bus cituojama iš šio šaltinio, nurodant pavadinimą ir puslapį).

2. Retorikos, pasakojimo ir stiliaus arsenalas

2.1. Adresanto ir adresato problema Juliaus Sasnausko tekstuose (homiletikos tradicija)

Jau du tūkstančius metų religinė kalba turi savą vartosenos sferą, savitą retoriką. Religiniam diskursui, susidedančiam iš tokių žanrų, kaip liturginis (apeigos), kanoninis (Šventasis Raštas), homiletinis (pamokslas), hagiografinis (šventųjų gyvenimo aprašymas), didaktinis (katechezės), didelę įtaką turėjo įvairios retorikos teorijos. Religinės krikščioniškos komunikacijos retorika pirmiausia gimė iš pagoniškosios Antikos. Taigi, kalbėdami apie homiletikos tradiciją lietuvių ir pasaulio literatūros istorijoje, ieškodami retorikos ypatybių J. Sasnausko kūryboje, turime kalbėti apie visaapimančią retorikos tradiciją nuo Gorgijaus, Isokrato, Platono, Aristotelio, Apolodoro laikų. Pati homiletikos tradicija, kaip ir visa teologinė retorika, neatėjo iš niekur. Būtent, susidūrus pagoniškajai Antikai ir jos retorikos tradicijai su naująja religija, t.y. krikščionybe, Bažnyčios pradininkai perėmė senąją retoriką, atmesdami ne tik pagonių dievus, bet ir autorius. O jeigu autorius ir buvo perimtas (Platonas, Augustinas), tai buvo perimtas mąstymo būdas, retorika, pakeičiant minties turinį. Irena Skurdenienė teigia: „Šv. Augustinas savo homiletikos vadovėlyje „De Doctrina Christiana“ pritaikė Cicerono retorikos principus krikščioniškosioms tiesoms skelbti. Šiuolaikiniai retorikos tyrinėtojai nurodo dvi tokio perimamumo priežastis. Pirmoji siejama su misijiniu Bažnyčios vaidmeniu, su teologine polemika, kurią vedant reikalingas patikimas ginklas savo tiesoms apginti. Antroji dėmesio retorikai priežastis kyla iš Biblijos teksto pobūdžio, jos retoriškumo ir interpretacijų, kurioms reikėjo retorikos išteklių“¹⁹. Kiekviena epocha turėjo savitą bažnytinę retoriką, kurią veikė kultūros epochų tendencijos – nuo viduramžiais scholastiškai skelbto dvasinio lavinimo, krikščioniškosios filosofijos iki naujųjų amžių aktyvios renesansinės argumentacijos ir barokinio puošnumo. Bažnytinė retorika visais laikais ypatingai globojo pamokslų sakymo meną, būtent homiletiką. Jau nuo XVIII a. Lietuvos pamokslininkystei darė įtaką retorinė prancūzų mokykla – L. Jucevičius vertė krikščioniškojo klasiko F. Feneolono veikalų ištraukas. Religinei bei tautinei sąmonei ir homiletikos mokslui ypač Lietuvoje svarbus yra XIX amžius, kuomet Bažnyčia aktyviai veikė socialinį gyvenimą, o jaunuoliai dažniausiai rinkosi dvasininko kelią. Tautinių tradicijų, kylančių iš baltiškiosios tradicijos propagavimui, tinkamiausias buvo katalikiškųjų vertybių deklaravimas. Vilniaus universitetas, kultūrinis žemaičių sąjūdis, romantizmo idėjos, religinių kultūros centrų, tokių kaip Varniai, įsigalėjimas, originalios ir

¹⁹Irena Skurdenienė. *Krikščioniškoji retorika XIX amžiaus vidurio lietuvių literatūroje*. [žiūrėta: 2010-05-17] Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2004~ISSN_1392-7450.N_13_41.PG_227-240/DS.002.0.01.ARTIC

verstinės religinės raštijos gausėjimas plėtojo homiletikos tradiciją Lietuvoje. Visų pirma, religinės literatūros retorika pirmiausia turėjo didaktinių tikslų ir buvo aiškiai orientuota į konkretų adresatą.

J. Sasnausko pamokslų ir postilių adresanto ir adresato santykį galime gvildinti pasitelkdami XIX amžiaus homiletikos tradicijos ypatybes ir visaapimančios retorikos tikslą – paveikti protą, valią bei jausmus. Visa tai galima aptikti J. Sasnausko kūryboje. Tačiau homiletikos ir retorikos procesas jo tekstuose yra kiek švelnesnis, šiuolaikiškesnis, ne toks deklaratyvus kaip grynosios religinės literatūros kontekstas. Bendriausias J. Sasnausko kūrybos ir homiletikos tradicijos panašumas yra adresanto tikslas – skleisti krikščioniškąją dvasią, mintį, teikti žinių, mokyti savąją auditoriją bei nuolat galvoti apie adresatą. Regis, rašytojas, nujausdamas savo adresatą, kartu su juo medituodamas, bando tobulinti dvasios gyvenimą, giliau suvokti tikėjimo tiesas. Esminis rašytojo kūrybos ir XIX a. religinės literatūros adresato skirtumas yra paties adresato savarankiškumas ir gebėjimas suvokti, jog religinė literatūra nėra skirta maloniam pasiskaitymui, o sunkus, dvasios pastangų reikalaujantis, skatinantis daug ką pergaltvoti ir keisti, procesas. Sigita Jacinevičienė-Baltaduonė knygos „Malonės akrobatika“ pratarinėje apie J. Sasnausko kūrybą teigė taip: „Nelengvas bus skaitymas, nes jis ne sotiems popiečiams pajvairinti. Nesušukuoti, nenupudruoti puslapiai ne vieną nutvilkys iššūkiu“²⁰. J. Sasnausko adresatas jau nebėra silpnas, nuolatos klystantis, jo jau nebereikia mokyti krikščioniškųjų tiesų ar gelbėti nuo blogio. J. Sasnauskui rūpi per savo kūrybą su skaitytoju medituoti ir suvokti gilesnius Dievo karalystės versmes, intertekstualiai siejant jas su dabarties realijomis: „Tikrasis Dievo veidas neturi nieko bendra su tomis kaukėmis (teisėjo, prokuroro, buhalterio), kurias žmogus jam uždeda norėdamas išsaugoti nuopelnų religiją. Priimti tikrąjį, gyvąjį Dievo veidą – tai įsikibti vien į malonę, vien į skolos dovanojimą, o ne savo dorybes ar šventumą. Pasmerkti save silpnumui ir neturtui, nes gyvojo Dievo veidas niekada nesiliaus kvietęs apiplėšti save“ (*Malonės akrobatika*, 57). Komentuodamas Evangeliją, J. Sasnauskas priartėja prie senosios homiletikos tradicijos, savo užduotį skelbiančio pamokslininko įgūdžiais. Atsiveria nenumaldoma aistra skelbti Dievo žodį, kaip ir yra priimtina homiletikos tradicijoje, kiekvieną istoriją baigti kreipiniu į skaitytoją, raginant ugdyti atskleistas teologines ir bendrąsias dorybes – meilę, tikėjimą, skaistumą, santūrumą, gailestingumą: „Dievas yra meilė. [...] Tai mums dovanota galimybė paliesti nematomąjį Dievą ir išpažinti jį absurdo, nevilties pasaulyje. Net tada, kai tavo meilė ribota, juokingai maža ir silpna, kai ji nieko neįrodo ir nepakeičia, kai tave patį sužeidžia, sugriauna, nukryžiuoja, - ir tada tu pasilieki Dievuje ir Dievas pasilieka tavyje. Meilė yra vienintelė vieta, kur Dievo ir žmogaus keliai neprasilenkia, susitinka“ (*Malonės akrobatika*, 94). Skelbdamas Dievo žodį konkrečiam adresatui, J. Sasnauskas pasirenka tam

²⁰ Julius Sasnauskas. *Malonės akrobatika*. Vilnius: Alma littera. 2006. P. 10.

labiausiai tinkamas verbalines išraiškas, be baimės kalba nuosavu balsu ir randa kelią ne tik į patyrusio, bet ir į jauno skaitytojo širdį: „Bažnyčia su davatkų nutūptais suolais bei migdančiais pamokslais esanti tinginių, pensininkų ar „lūzerių“ vieta. Pabandyk nuginčyti. [...] Mes arsime laukus ir sėdėsime kioskuose“ (*Malonės akrobatika*, 60). Tai anaipol nereiškia, jog autorius, drastiškai imituodamas šiuolaikinės visuomenės mąstymą, bando prisitaikyti ar įsiteikti skaitytojui. Čia J. Sasnauskas į adresatą kriepiasi su prašymu labiau įsiklausyti į save pačius, į šiuolaikinę teologiją žvelgti ne vien racionalių žvilgsniu, o pabandyti suvokti Bažnyčios, kaip Dievo karalystės simbolio, esmę, kurioje galima atrasti stiprią išlaisvinančios meditacijos galią. J. Sasnausko kūrybos adresantas, pasitelkdamas religinių vertybių dominantę, suvokdamas šiuolaikinio adresato vidinę disharmoniją, bando sukurti tokią moralinę poziciją, kuri ne viešai eksploduotų Evangelijos ištraukas, o nutiestų vos regimus takus į paties skaitytojo pozityvias nuostatas, įgalinančias jį intuityviai suvokti visaapimančio Gėrio teisingumą.

2.2. Pasakotojo tapatybė ir jos dinamika

Laisvame ir demokratiškame žanre – eseistikoje, neturinčioje specifinių temų ar problemų ir atskleidžiančioje asmens santykį su tiesa, pakankamai nuosekliai save realizavo du autoriai J. Sasnauskas ir G. Kazlauskaitė. Negalima teigti, jog rašydami apie daug ką, įpindami filosofijos, literatūros, meno, visuomenės veiklos sričių pamąstymų, realijų, autoriai neapsiima analizuoti jiems rūpimų konkrečių problemų. Jų tekstai turi kelias linijas. Pirmoji – tai Evangelijos aiškinimo tekstai, pasakojantys apie sakralaus pasaulio struktūrą. Antroji – tai pasaulietinio turinio tekstai, pažymėti autobiografiniais faktais, labai asmeniškais išgyvenimais, apie aktualiausias mūsų meto gyvenimo realijas, jų santykį su pačiu kūrėju ir jo aplinka bei pasauliu. Priklausomai nuo pasirinkto rašymo būdo – kalbėti pasaulietiška ar orientuotis į Evangelijos ištraukas, keičiasi pasakotojo tapatybė ir subjektyvumas. Tiek J. Sasnauskas, tiek G. Kazlauskaitė savo pasaulietinėje eseistikoje atsiskleidžia visomis beletristinio talento spalvomis. Abiejų autorių eseistikoje pasakotojo savybės ir troškimai atsiskleidžia per turinį. Pasakotojo tapatybė autorių tekstuose pasireiškia kiek skirtingai, priklausomai nuo atvirumo asmeninei biografijai. Ypatingas atvirumas labai būdingas G. Kazlauskaitės kūrybai.

J. Sasnauskas tiek postilėse, tiek pasaulietinėje eseistikoje asmeninių išgyvenimų netirština ir pakankamai racionaliai sudėlioja savo žiūros taškus – nuo paprasto kunigo, atliekančio savo pareigas, iki paprasto žmogaus, galinčio pajusti ar išgyventi tokius pat žemiškus jausmus ir būsenas kaip kiti. Visoje savo kūryboje atskleidamas tam tikrus savo pasaulietiškus nusižengimus, nepaisant tam tikrų dogmų, jis dažnai bando teisintis ir pateikti pavyzdžių, galinčių skaitytojui padėti suvokti jo, kaip turinčio teisę klysti, žmogaus. J. Sasnauskas nebandydamas slėpti savo tapatybės, užimamų

visuomenės ganytojo pareigų, vis dėlto dažnai įvardija save pasaulietiškomis sąvokomis: „Lyg koks Smetonos laikų laisvamaniš“ (*Malonės Akrobatika*, 198) arba kunigas, nemėgstantis oficialių Vatikano dokumentų, kažkada dirbęs sargu Šv. Jono bažnyčioje, nesuprantantis kai kurių bažnytinių draudimų ir svajojantis pabėgti nuo kasdienybės: „Lyg tyčia dar atėjo kvietimas šį penktadienį dalyvauti Kryžiaus kelio pamaldose. Tai jau ne. Verčiau perbėgęs per gatvę kavinėje prisikirsiu ko nors ypač antigavėniško. Dar prašom bokalą alaus“ (*Malonės Akrobatika*, 201). J. Sasnausko eseistikos pasakotojas kartais išreiškia visiškai nebūdingus kunigui jausmus, primenančius pasiklydusį, pernelyg subjektyvių jausmų kamuojamą asmenį, kuris papuolęs į svetimą erdvę pasijunta mažu ir nevykusi, besiknaisiojančiu primityviuose nereikšminguose įvykiuose: „Dar savaitė Vilniuje, ir imsiu nekęsti vasarojančio miesto, turistų, prekybininkų, vestuvinininkų, dykinėjančių atostogautojų, o labiausiai – pats savęs“ (*Malonės Akrobatika*, 264). Kita vertus, toks santykis su pačiu savimi, specifinė jausmų išraiška dar labiau prie tekstų ir pasakotojo asmens priartina paprastą skaitytoją, kuriam nesvetima tokia pat būseną, dar labiau skatina suvokti, kad nepaisant profesijos, amžiaus ar lyties, žmogus gali kentėti, gailėtis, nekęsti: „Galvoje tuščia, tarsi kas būtų įsisukęs ten dulkių siurbliu. Visiškai nieko [...] Pavasaris neišvengiamai atėjo, įsitvirtino“ (*Malonės Akrobatika*, 213).

Kiek kitaip save suvokia ir pateikia G. Kazlauskaitės tekstų pasakotoja, aišku, neatsiejama nuo pačios autorės tapatybės. Aiškiai deklaruojamas pasaulietiškas, vietom save pervertinant arba sumenkinant, pernelyg atvirai iškeliant savo intymų gyvenimą į paviršių, tarsi deklaruojant: „Ką daryti, esu davatka. Meldžiuosi lifte, nes kitur neturiu laiko“²¹; „Man linksma; esu per jauna ką nors suprasti, todėl tik gyvenu“ (*Aštuntoji diena*, 177). Kita vertus, pasakotoja G. Kazlauskaitės eseistikoje, reflektuodama save, apmąstydamą kai kuriuos poelgius, nesigaili savęs, baudžia ir be jokių pagražinimų pripažįsta sau savo silpnybes: „Vakar tėvas pasakė, kad esu įsimylėjusi save. Tai didžiausias įžeidimas, koks tik gali būti. Tai mirtinas įžeidimas. Skaudus dėl to, jog tai tiesa“ (*Aštuntoji diena* 213). Visas šis atviras prisipažinimas turi tam tikrą tikslą. Pasakotoja, parodydama savo silpnybes, kalba ir apie bedruosius susvetimėjusios visuomenės moralės trūkumus: „Paviršutiniškumas, o ne puikybė yra žmogiška yda numeris vienas. [...] Mes neva išlaisviname savo gerumą, nors patys pirma turėtume išsilaisvinti. Nuo to, kad esame stipri vidurinioji klasė. Dosnieji dvasingieji *bourgeois*. Baltarankių humanistų *chebra*“ (*Aštuntoji diena*, 186-188). Taigi, pasakotojos vaidmenys tekstuose keičiasi. Viename tekste ji siekia išsipasakoti, pasiguosti ar išpažinti kaltes, kitame tekste ji užima visažinės teisulės poziciją ir pašiepia vartotojiškos visuomenės nejautrumą.

²¹ *Aštuntoji diena*. Vilnius: Vilniaus spauda. 2005. P. 173 (toliau bus cituojama iš to paties šaltinio, nurodant pavadinimą ir puslapį).

2.3. Struktūrinės ir retorikos ypatybės Juliaus Sasnausko pamoksluose

Aiškindamas(sis) Evangeliją J. Sasnauskas neišvengia oratoriško tono. Tiesa, tas tonas labiau panėšėja ne tiek į pamokymą, kiek į artimo draugo patarimą. Kalbant apie J. Sasnausko kūryboje esančias retorikos ypatybes, reiktų prisiminti XIX amžiaus religinės literatūros retoriką, kurią labiausiai ir atstovauja pamokslo žanras. Autorius neapsiriboja vien Šventojo Rašto aiškinimu (homilija), o stengiasi su adresatu užmegzti ryšį ir gana aktyviai komunikuoti su skaitytoju. V. Steponavičius Vaičiūnas teigia: „Pamokslininko žodis turi būti tarsi grūdas, įmestas į žmonių širdis, kad jie atneštų derlių. Todėl jam svarbu rasti tinkamą žodžių, galinčių sudominti klausytoją, kad šis išgirstų ir galėtų išspręsti iškilusias broblemas. Noras sužinoti, kas yra tasai klausytojas, ką jis jaučia, ką mąsto apie save, apie pasaulį, apie Dievą, tuo pačiu iškelia klausimą, kas yra pats Dievo žodžio skelbėjas? [...] Todėl būtinas gilus savęs pažinimas“²². Pamokslininko retoriką galime pritaikyti ir J. Sasnausko pamokslams bei postilėms, nes čia galioja tas pats gilinimosi į pasaulį, Dievą, skaitytojus, principas. Pasinaudodamas savo komunikaciniu vaidmeniu, remdamasis savo dvasios galiomis ir pasinaudodamas tam tikromis retorikos ypatybėmis, J. Sasnauskas, kaip pamokslininkas, nebijantis atskleisti savo požiūrio, skelbia universalias tikėjimo tiesas: „Taip, mes esame laisvi pasirinkti gėrį ar blogį. Bet tai tik viena medalio pusė. Be antrosios pusės, be neįmanomų dalykų skonio, kalno pamoksle beregint atpažintume save kaip nuodėmės žaisliukus, kuriuos Įstatymas pasmerkia pražūčiai“ (*Malonės akrobatika*, 66). Ši citata gana aiškiai nubrėžia autoriaus kūryboje esančius retorinio poveikio tikslus. Ieškodamas kontakto su skaitytoju, skelbdamas teologines tiesas, vaizdžiai kalbėdamas, autorius žadina jausmus ir bando paveikti nuostatas. Neatsiejami ir svarbūs J. Sasnausko pamoksluose bei postilėse yra tokie komunikacinės schemos elementai, kaip adresantas, adresatas, pranešimas, kontekstas. Tekstas įgauna ir specifinių, tik J. Sasnausko kūrybai būdingų, bruožų. Kadangi tekstai yra parašyti, bet gal neištarti, todėl oratorinės tradicijos ypatybes gana sunku išryškinti, ir kiekvienas skaitytojas gali savaip interpretuoti ar įsivaizduoti, kaip jie galėtų būti pasakyti. Todėl negalima teigti, jog J. Sasnausko pamokslai ir postilės yra iki galo realizavę retorikos galimybes.

Autoriaus tekstuose aiškiai atsispindi šiuolaikinės visuomenės sąmonė, o tai yra labai svarbu tiek pamokslų sakymo menui, tiek apskritai retorikos mokslo egzistavimui. J. Sasnausko tekstų retorika gana aktyviai siejasi su vertybine visuomenės orientacija, turinčia aktualumo šiems laikams, atitinkanti dabartinį kultūros, kalbos, literatūros kontekstą: „Dabar niekas nesirengia tavęs smaugti, kad esi krikščionis, tegu pats karingiausias ir garsiausias šaukiantis. Blogiausiu atveju pateksi į „Respublikos“

²² Vytautas Steponas Vaičiūnas. *Pamokslų rengimas ir retorika*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2007. P. 25.

skiltis, bet ir tai tik pridės saldaus populiarumo. [...] Be to, Gerajai naujienai skelbti šiais laikais jau nereikia nei gatvių, nei stogų – turime katalikišką radiją, televiziją, spaudą“ (*Malonės akrobatika*, 73). J. Sasnausko pamoksluose ir postilėse aptinkame tiek sakralųjį, tiek pasaulietiškaįjį klodus. Pastarojo pirminė tikrovė pasitelkiama kaip situacija, argumentas ar fonas skelbiamai Evangelijos tiesai. Tekste komponuodamas įvairius minčių dėstymo būdus – nuo pasakojimo iki aiškinimo, vengdamas teoretizavimo, griežtų argumentacinių schemų, autorius skaitytoją įveda į liturgijos, apeigos, šventės kontekstą.

2.4. Tarp lyrizmo ir ironijos

Lyrizmas ir refleksija būdinga abiem autoriams, tačiau G. Kazlauskaitė, kaip moteris rašytoja, esė tekstuose leidžia sau daugiau nukrypti į savianalizės, smulkmeniškumo, perdėto asmeniškumo pusę. J. Sasnauskas kaip vyras, kunigas, kalba ir reflektuoja konstruktyviau, didesnę dėmesį kreipdamas į dvasios dalykus, visuomenės problemas, asmeniškumus paslėpdamas, nutylėdamas arba pakreipdamas taip, kad jie pasitarnautų tam tikram skaitytojų pasirinkimui, savęs permąstymui.

Iš esmės lyrizmas J. Sasnausko tekstuose intuityviai pasireiškia kalbant apie Tėvo gailestingumą ir malonės dovaną, nukreiptą į žmogų: „Ak, kokia didelė mūsų paklydimų, mūsų nutolinimų galia, užkurianti Dievo širdį, neleidžianti jam tapti atstumiančiuoju ir atsižadančiuoju“ (*Malonės akrobatika*, 30). Kai kada autorius, lyg koks poetas, pasineria į svajonių ir vaizdinių pasaulį, suteikdamas jiems tikrą, gryną pavidalą, paversdamas juos mažytėmis dienoraščio įrašą primenančiomis apybraižomis: „Ak, kaip noriu, kaip prašau, kad šiemet Vilniaus gatvėmis nusidriektų tradicinė Devintinių procesija! [...] Tegu po stiklu aukso monstracijoje, tegu lydymas smilkalų dūmų ir išsipusčiusių dvasininkų, tegu su visa bažnytine pompa, bet vis dėlto – savas, einantis mūsų grindiniu, mūsų pėdomis, mūsų tikru gyvenimu. [...] Mūsų kelių, mūsų gatvių Viešpats“ (*Malonės akrobatika*, 99). Aurelija Mykolaitytė teigia: „Pranciškono Juliaus tekstuose gausu poetinių sugestyvių atverčių, kurių neįmanoma praleisti nemačiomis. Tai intensyvina patį tekstą, suteikia jam papildomų prasmų [...]“²³ J. Sasnauskas sugeba į mažą mintį įlieti neramią, nesitaikančią su kasdiena tikėjimo prigimtį. Tai kertinis šio autoriaus kūrybos bruožas – reflektuoti, padedant skaitytojui įsiklausyti į save, prisidėti prie pilnatvės ir visaapimančios dieviškosios meilės kūrimo bei skleidimo akto. O analizuodamas Bažnyčios vaidmenį bendruomenės gyvenime ir Kristaus įsakymą mylėti priešus, autorius giliai suvokia, kad vienintelė galimybė išlaikyti Dievo tautą – atleisti taip, kaip Bažnyčia atleidžia net ir didžiausiems nusikaltėliams: „Mūsų brolių ir mūsų pačių nuodėmės nuolat šauksis dieviškosios

²³ Aurelija Mykolaitytė. *Stilistinės J. Sasnausko tekstų dominantės*. [žiūrėta: 2010-04-05] Prieiga per internetą: <http://193.219.88.12/ekspert/21747.pdf>

kantrybės ir gailestingumo. Būdamas nusidėjėlis, bet vis dėlto neatmestas dangaus, anksčiau ar vėliau imi suvokti, kas glūdi Bažnyčios pamatuose“ (*Postilės*, 388).

G. Kazlauskaitė savo kūryboje taip pat išreiškia tai, kas kyla iš jos jausmų, siekiančių paaiškinti, kodėl, kaip ir kam ji kuria: „Kai ką nors rašau, aš meldžiuosi už jus. Kad jūs nenumirtumėt. O jeigu numirtumėt – kad jums neskaudėtų. O jeigu skaudės – kad pakeltumėt tą skausmą“ (*Postilės*, 231). Tačiau tai ne visai žinūs balsas, nes kitose esė jį tarsi pati teisinasi už pernelyg asmenišką rašymo būdą, kuris kitam gali pasirodyti nepriimtinas ar nesuvokiamas: „Atsiprašau, kad rašau šiuos kvailus tekstus. Kol galiu sudėlioti žodžius į sakinius, man lengviau. Kol rašau, gyvenu“ (*Aštuntoji diena*, 207). Vis dėlto toks intymus kalbėjimas brėžia vieną kertinių šios autorės pasaulėvokos gijų – priimti save ir kitus tokiais, kokie mes esam – pavargę, sergantys sielos ligomis ar nelaimingi: „Skausmo mes irgi nejaučiam. [...] Dabar tik jaučiu, kad per galvą slenka kažkokie ledynai“ (*Aštuntoji diena*, 203). Savąsias lyrines refleksijas abu autoriai dažnai baigia reikšminga išvada – žmogiškosios vertės akcentavimu. Autoriai skelbia moralinės pergalės prieš nihilizmą, abejingumą artėjimą: „Čia stebuklo pradžia. Mūsų tuščioms rankoms, mūsų duonos trupiniams dovanojama galia pamaitinti tūkstančius“ (*Malonės akrobatika*, 98).

2. 5. Tarp publicistikos ir kultūros kritikos

Šiandieninė kultūros situacija ypatinga tuo, kad ji apmąsto pati save. J. Sasnausko ir G. Kazlauskaitės vystomas eseistinis kalbėjimas šiandien įprasmina tą pagrindinę eseistikos funkciją, kuri kuria galimybę suprasti pasaulį. Pasitelkdami biografijos faktus, autoriai savo atmintimi, tarsi per dvigubą filtrą, atrinka tuos faktus pasakojimui, kurie lėmė jų pažiūrų formavimąsi, dabartinę pasaulėvoką, pasaulėjautą ir dabartinės situacijos apmąstymą. Autorių tekstuose prasiveržia rašančiojo gyvenimo realijos, ir tai priimama kaip faktas. Jie kalba ne apie tai, kas išgalvota, o kas tikra, iškentėta, skaudu. Ypač G. Kazlauskaitės mintys laksto į visas puses, rodos, be jokios tvarkos, o tuo pačiu metu sukasi vis kitokiais sūkuriais apie tą patį centrą, kuris yra dabartinis gyvenimas ir jo realijos. Būtent tokio gyvenimo ir tikėjimo esmę autoriai bando atskleisti juos supančia visuma. Publicistiškumas atrandamas per tam tikrą fragmentiškumą, atsirandantį dėl ypatingo autoriaus mąstymo, keliomis judėjimo kryptimis. Apmąstydami individo formą ir turinį, autoriai įtaigiai, konkrečiai, ne abstrakcijomis kalba apie visiems žinomus dalykus. Prie publicistikos priartėjama tuomet, kai prabylama visiems priimtina forma apie valdžios struktūras, vartotojiškos visuomenės blogybes, apeliuojant į skaitytoją, demonstratyviai rodant drąsą neigiamai prabilti apie aukštesnius sluoksnius: „Ką, pavyzdžiui, mūsų visų dvasiai ir kūnui būtų vien iš to, kad politikai paprasčiausiai liautųsi melave ir gviešęsi svetimo turto. Magiška daugelio mūsų programų ir projektų formulė „europinių vertybių

sklaida“ iš esmės juk turėtų reikšti kaip tik šiuos dalykus, o ne postmodernistinius svaičiojimus“ (*Malonės akrobatika*, 216). J. Sasnauskas, kaip apskritai gyvenime žinomas oratorius, gebantis paveikti klausytojų širdis, tuo naudojasi ir rašydamas. Pasitelkdamas ekspresyvius palyginimus, tiksliai, bet kartu vaizdingai pateikdamas savo vertinimą, tiesiogiai, atvirai kalba apie politinius įvykius, kultūros reiškinius, moralines problemas, apmąsto istorijos kryžkeles: „Antai lietuviško sodžiaus berneliai ir mergelės, švebeldžiuojantys angliškai ar vokiškai ir mėginantys atrodyti panašūs į kitus, kad gautų darbą, prasuktų kokį biznelį, bent jau pelnytų aplinkinių šypseną“ (*Malonės akrobatika*, 208). Autorius, suvokdamas masinės kultūros neišvengiamumą, kritikuoja, pašiepia artėjančią tautinės savimonės grėsmę: „Europa, vėl prievartaujanti savimonę ir verčianti atsisakyti savo tapatybės? Tiesa, ne šautuvo vamzdį įrėmusi į smilkinį, o šlaminanti banknotus, spindinti parduotuvių vitrinomis, švilpianti pro šalį blizgančiais „mersedesais“ (*Malonės akrobatika*, 209). Autoriaus nuomonė ir idėjos pripažįstamos kaip tiesa: jis yra gerai žinomas, aktyvus visuomenės veikėjas, savo erudicija ir intelektualia mintimi užsitarnavęs skaitytojų pagarbą, todėl visiškai tendencinga, jog gali pakankamai drąsiai ir intensyviai reišti savo poziciją. G. Kazlauskaitė taip pat didelį dėmesį skiria masinės vartotojiškos kultūros, paveiktos modernybės projekcija, tolimesnei raidai, jos sąžinės, dvasingumo regresui: „Žmonės atpratę melstis“ (*Postilės*, 323); „Nepripažįstame mylintys, nematome reikalo“ (*Postilės*, 57), materialybės progresui: „Kai televizija jį (vaistą „Mezym“ – D. S.) reklamuoja, rodomas skrandis, pilnas dešrų, balandėlių, cepelinų ir dar bala žino ko. Žodžiu, pirmyn, kimškite į sveikata. Atėjo metas ir galimybė pasivalgyt. Taip Jėzus plaukia pro šalį“ (*Postilės*, 382); „Kas galėtų patikėti, kad tikrosios Kalėdos įvyko be neoninių vitrinų, žvakučių languose, blizgančių eglučių, dekoratyvinių kojinių ir kimštų kalakutų“ (*Postilės*, 194). Kita vertus, gerovės trokštanti, kartais pasyvi ir inertiška gyventojų masė su nykstančiais tradiciniais santykiais G. Kazlauskaitei ne visada atrodo atmetina: „Kai tik lankausi prekybos centre, dėkoju Dievui už tai, kad mes nepatiriam nei karo, nei bado, nei skurdo, nei nepritekliaus. Kad visko yra, kad patogų [...] Tiesiog dovana mums, vartotojų visuomenės nekenčėjams ir bambekliams [...]“ (*Postilės*, 15). Iš esmės abu autoriai bent iš dalies nori pasipriešinti popkultūros artefaktams, milijonus žmonių užvaldžiusiems seksualiniams kodams ir prikelti slaptą dvasios pasaulį, suteikiantį emocinį poilsį. Skyrių norėtųsi pabaigti tokiais Alanto Samalavičiaus žodžiais: „Masinę kultūros produkciją tyrinėtojas (kultūros kritikas Williamas Hogarthas – D. S.) prilygino parduotuvėms, pateikiančioms savo klientūrai ribotą marškinių modelių kiekį už mažiausią kainą“²⁴.

²⁴ Almantas Samalavičius. *Masinė kultūra ir kultūros kritika*. [žiūrėta: 2010-04-28] Prieiga per internetą: <http://images.katalogas.lt/maleidykla/fil43/F-33.pdf>

2.6. Pamokslavimas Giedrės Kazlauskaitės pasaulietinėje eseistikoje

Kartais pamokslavimas suvokiamas klaidingai. Teigiama, kad jis vyksta tik iš kunigo sakyklos bažnyčioje, tačiau domininkonų supratimu, Žodžio tarnystė (pamokslavimas, mokymas, evangelizavimas, pranašavimas) priklauso ne tik liturginei kunigo tarnystei, bet ir tiems, kurie trokšta pasiekti žmones intelektualiai ar emocionaliai, parašytu ar pasakytu žodžiu, paliečiančiu širdį, nušviečiančiu protą supratimo šviesa, bei auginančiu tikėjimą, kada jo supratimas prieinamas ne vien elitui, o kiekvienam krikščioniui. Vieta ir laikas nenusako pamokslavimo, jis nesiriboja kokia nors viena žmonių grupe, o turi būti pritaikytas atsiliepti tiek į jauniausių ar seniausių reikmes, tiek į mažiau apsišvietusio ar labai išsimokslinusio žmogaus, reiškiant ir paprasčiausius, ir giliausius dalykus. G. Kazlauskaitės pamokslavimas pasaulietinėje eseistikoje labai primena šį domininkoniškąjį pamokslavimo būdo suvokimą. Visų pirma, autorei yra natūralu Evangeliją liudyti ne religinio pobūdžio tekstuose. Analizuodama tiek savo jausmus, tiek išorinį pasaulį, dabartinę nuotaiką, prisiminusi kadais vaikystėje matytą kunigą ir žaidimus koplyčioj, autorė prabyla pamokslininkės balsu: „Jeigu kam nors iš jūsų pavyktų vienu metu nutraukti visus karinius konfliktus, sustabdyti mirtį ir mirimą, užmigdyti badą ir ligas, užliūliuoti avarijas, užšaldyti smurtą ir baime, nuslopinti skausmus ir kančias, sulaikyti stichines nelaimes ir pasižiūrėti į žemę Dievo žvilgsniu, – jūs turėtumėte galimybę išgyventi Kalėdas, ponai“ (*Aštuntoji diena*, 171-172). Iš tiesų G. Kazlauskaitės eseistikoje nėra to tikrojo autentiško pamokslavimo, sutelkto ne į save, o į dieviškosios būties skelbimą, į karaliaus valią, kurią pabrėžė Petras pirmajame savo laiške: „[...] jei kas kalba, tekalba kaip Dievo žodžius“ (Pt 4, 11)²⁵. G. Kazlauskaitės rašymas labiau panašus į tam tikrą jauno žmogaus maldą, nukreiptą ir į save ir į kitus, ir į Dievą: „Ir dabar aš visko Dievo prašau. Prašau labai daug. Prašau, kad visi mano draugai parašytų bakalauro darbus. Kad alkstantys turėtų ko valgyti, kad niekas nepasiklystų miške“ (*Aštuntoji diena*, 205). Net tokiam pseudopamokslavime brėžiama keistų paradoksalių, netgi komiškų sugretinimų linija – šalia bado – sočių žmonių menkos problemos. Šiuo paradoksaliu sugretinimu autorė išreiškia kartais drastišką poziciją, bylojančią apie žmogaus laisves ir pasirinkimus: „Žmogus yra laisvas būti dožu ar kurtizane, laisvas norėti, kad jį apiplėštų ir nužudytų; laisvas apsvaigęs pažinti pasaulį, jį lytėdamas. Laisvas daužyti lėkštes, draugauti su kitais arba su niekuo nedraugauti, priimti sprendimus; laisvas kalbėti, laisvas pasakyti ką nori“ (*Aštuntji diena*, 179). Pasaulietinėje autorės eseistikoje susipina daugelis gijų – jaunatviškas maksimalizmas, ypatingas moteriškas jautrumas,

²⁵ *Naujasis Testamentas*. Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija. 2000. P. 286.

visažinio asmens balsas su ieškančio, klumpančio, bet tikinčio, mylinčio, Dievo žodį skelbiančio žmogaus balsu.

3. Eseistinė problematikos sklaida Juliaus Sasnausko ir Giedrės Kazlauskaitės postilėse

3.1. Teologinių tiesų skelbimas (Julius Sasnauskas)

Homiletikos tradicija aiškiau atsiskleidžia J. Sasnausko pamoksluose ir postilėse, kuomet konkrečiai skelbiamos teologinės tiesos. Pati homiletika apibūdinama kaip pastoracinė disciplina, kurios pagrindinis uždavinys – aiškinant Dievo žodį, skaityti laiko ženklus. Monsinjoras V. S. Vaičiūnas, kalbėdamas apie homiletikos tradiciją ir teologinių tiesų skelbimą, teigė: „Tas bažnyčios lobynas – tai Šventasis Raštas, kuris, tinkamai perteiktas žmogui, paliečia jo vidinio gyvenimo gelmes. [...] Pamokslą maitina tikėjimas ir meilė [...] Pamokslas turi būti giliai išmąstytas“²⁶. J. Sasnausko literatūriniai pamokslai, nurodant Evangelijos skaitinio eilutę paantraštuje, su tikraisiais teologiniais pamokslais susiję ir techniškai, ir semantiškai – turiniu, reikšmėmis, prasmėmis. Čia galima išvelgti nemažai homilijos, kaip tam tikro bičiuliško pokalbio, mistagoginio pašnekesio, įvedančio tikinčiuosius į krikščionišką paslaptį, ypatybių. Būtent svarbiausioji ypatybė – skelbti Evangeliją, pasitelkiant laiko bei aplinkybių sąlygota tikrove, stengiantis neapsiriboti vien savo subjektyvių minčių ar patirčių perdavimu, ir priartina J. Sasnausko pamokslus bei postiles prie homiletikos tradicijos, kuriai rūpi, pagal tam tikrą techniką, aiškinti Šventąjį Raštą, ieškoti bendro Dievo ir žmogaus žodžio sąlyčio taško. Teologinių tiesų skelbimo raišką J. Sasnausko pamoksluose bei postilėse reiktų analizuoti įsisąmoninant, kad jo tekstai vis dėlto yra mąstymas tam tikros Evangelijos ištraukos tema, pasitelkiant dabarties kontekstą, įliejant savitą Kristaus veikimo, jo skelbiamos meilės suvokimą. Sistemiskai gilindamasis į Šventąjį Raštą, J. Sasnauskas skelbia Dievo malonę: „Per Jėzų Kristų, per Dievą, panorusį mus vadinti draugais, atsiduriame malonės, nebe Įstatymo ir nuodėmės, valdžioje. Tai yra Geroji žinia mums, trapiems Viešpaties dovanų indams“ (*Malonės akrobatika*, 66). Thomas Schirmacher'is teigia: „Biblijoje religija nėra teorinė koncepcija, todėl tai, ar judėjimas, pasaulėžiūra arba gyvenimo būdas save laiko religija, nėra lemiamas veiksnys. Biblijoje kalbama apie tai, kokios vertybės lemia kasdieninį gyvenimą faktiškai (o ne tik tariamai)“²⁷. Autorius suvokdamas, jog Jėzus Kristus yra krikščionybės pilnatvės atvaizdas, savo gyvenime realizavęs brolybę, gerį,

²⁶ Vytautas Steponas Vaičiūnas. *Pamokslų rengimas ir retorika*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2007. P. 9-10.

²⁷ Thomas Schirmacher. *Religijos mokslas*. Šiauliai: Campus fidus. 2004. P. 9.

teisngumą, pasiaukojimą ir meilę, konkrečiai cituodamas skelbia jo žodį: „Jūs pirmiausia ieškokite Dievo karalystės ir jo teismo, o visa kita bus jums pridėta“, – šiuos žodžius taria ne lengvabūdis naivuolis, manąs, kad duonos kepalas gali savaime atsirasti ant stalo, kad mus maitina ir rengia dangaus angelai. Įsižiūrėjęs į dangaus sparnuočius ir lauko lelijas, šiuos žodžius mums sako Žmogaus Sūnus, mūsų brolis Jėzus, kuris savo pasitikėjimą dangaus Tėvu netrukus užneš ant Golgotos kalno, ant gėdos ir paniekos medžio“ (*Malonės akrobatika*, 91). Teologinių tiesų skelbimas įgalina autorių su didele atsakomybe kreiptis į šiuolaikinį skaitytoją ir padėti jam suprasti Dievo malonės esmę.

3.2. Mitinis pasaulio suvokimas

Mitopoetikos stilistiką abiejų autorių tekstuose reiktų analizuoti, išsiaiškinus kuo jie laiko ir kaip interpretuoja religijos branduolį, kas jiems religiją paverčia religija. G. Beresnevičius įvadiniame *Mircea Eliade* knygos „Šventybė ir pasaulietiškumas“ straipsnyje teigia: „Iki Otto'o (pirmasis šventybės tyrinėtojas Rudolphas Otto – D. S.) mėginta religijas aiškinti kaip evoliucinius darinius, jos tekomentuotos filologiniais metodais, aiškintasi kultūrinės, ekonominės, socialinės aplinkos įtaka religijoms [...]“²⁸. Čia svarbiausia suprasti, ar autoriai, būdami religingi žmonės, savo kūryboje Dievo idėją nusakydami tokiomis sąvokomis kaip dvasia, valia, protas, sąmonė, peržengia šių žemiškųjų kategorijų prasmę ir iš tiesų veikiama religinio jaudulio pripažįsta Šventybę kaip kažką daugiau nei doras elgesys, švarios mintys ar geri darbai. J. Sasnausko ir G. Kazlauskaitės tekstuose išryškėja keli kertiniai mitopoetikos aspektai.

Autoriai mitiškai išskiria sakralinę ir pasaulietinę erdvę, netgi pačiose įvairiausiose vietose (pvz. liftas), daiktuose ir šventąjį laiką, kuris egzistuoja švenčių metu. Šventybė tekstuose pasireiškia visiškai kitaip nuo to, kas pasaulietiška. Tiek postilėse, tiek eseistikoje autoriai brėžia gana aiškią ribą tarp šventybės ir pasaulietiško, tuo tarpu nenukeldami šių pusių toli viena nuo kitos, o palikdami jas egzistuoti šalia bei veikti vienai kitą. J. Sasnauskas ir G. Kazlauskaitė išgyvena sakrališką ir pasaulietišką buvimą pasaulyje, suvokdami, jog perdėm desakralizuotas supasaulietintas kosmosas yra neprigimtinis žmogaus egzistencijos dalykas, o sukurtas šiuolaikinės industrinės visuomenės. To sakralaus pasaulio išraiškos ir atsispindi jų aiškinamose Evangelijos ištraukose, eseistiniuose tekstuose. *Mircea Eliade* teigia: „Kad ir kažin kokia būtų pasaulio desakralizacija, žmogus, pasirinkęs pasaulietišką gyvenseną, neištengia visai atsikratyti religinių pažiūrų. [...] netgi labiausiai desakralizuota būtis išsaugo religinio pasaulio vertinimo žymių“²⁹. Apskritai tyrinėjant mitinių

²⁸ *Mircea Eliade. Šventybė ir pasaulietiškumas*. Vilnius: Mintis. 1997. P. vii.

²⁹ Ten pat. P. 17.

simbolių pasireiškimą tekstuose, ypač postilėse, reikia turėti galvoje, jog krikščionybė įtraukė didelę ikikrikščioniškojo religinio paveldo – ritualus ir simbolius. Todėl aiškindami Evangeliją, autoriai natūraliai pasineria į pasaulio mitinę ir bendrąją prasmę religinį suvokimą, interpretacijas. Pats tikėjimo apsimėškimas ikikrikščioniškiesiems simboliams suteikė naują prasmę, kuri laikui bėgant vis atnaujinama, transformuojama pagal jos egzistavimo laikotarpį. Bet patys ritualai iš esmės lieka panašūs. Tai pasakytina apie švenčių laikotarpių tekstus, kuriuose aiškiai galime rasti mitopoetikos užuominų. Kadangi mitas pasakoja apie kokį nors pirmąpradį slėpinįgą įvykį, tai Kristaus istoriją taip pat galime pavadinti mitine. Pasak Mircea Eliade: „[...] mitas apsašo įvairius, kartais dramatiškus šventybės įsiveržimus į pasaulį“³⁰. Vadinasi, mito pasakojimas negali vykti paprastu laiku, o tik ritualų metu, kuomet atkuriamas šventasis laikas – vyksta religinė šventė, atkuriamas „šventos istorijos“ pirmąpradis įvykis. Būtent postilių knyga ir yra suformuota, remiantis cikliška pasikartojančių švenčių ritmu, aprėpiant dvi didžiausias krikščionybės šventes – Šv. Kalėdas ir Šv. Velykas. Rašydami apie šventes, dalyvaudami jose autoriai išeina iš įprastinio pasaulietiškojo laiko ir įsilieja į šventės atkuriamą mitinį laiką: „Laike, kuris jau neišvengiamai egzistuoja ir nebegali būti išstumtas; nebegali būti net niekinamas, nes tai ir mūsų laikas. Ne parduotuvės ar miestų aikštės su fejerverkų keliamu katarsiu (tai tik pavidalai), o žmogaus sąmonė yra tikroji įvykio vieta ir mistinis stebuklų laukas“ (*Postilės*, 17). J. Sasanauskas išreiškia nuostatą ir tikėjimą, kad per šventę įmanoma atrasti šventąjį gyvenimo matmenį, atkurti mitinį įvykį susigrąžinti mitinį laiką, grįžtantį, atsikartojantį, virstantį esamuoju: „Nors tokiu būdu atsiradęs ir palaikomas Velykų tikėjimas yra daugelio mūsų nuosavybė, nors jis sklandus ir suprantamas, vis dėl to sunku atsisakyti anų Evangelijos pasakojimų įkvėpto pajautimo, kad prisikėlusio Jėzaus tikrumas ir toliau bus dangaus dovana, kuri nepriklausys nuo mūsų norų ir pretenzijų“ (*Postilės*, 350) Taigi, pripažindami pirmąpradį laiką, pašventintą Aukščiausiojo, autoriai pripažįsta ir byloja apie mitinę tikėjimo prigimtį. Mircea Eliade teigia, jog: „[...] krikščionybė iš tikrųjų pakeitė liturginio laiko patirtį ir sampratą, teigdama Jėzaus asmenybės istoriškumą“³¹. Čia norima pasakyti, jog mitinis laikas atėjęs iš ikikrikščioniškųjų religijų. Tačiau vis dėlto ritualai ir simboliai, esantys dabartinėje religijoje, gimė mitiniame laike, todėl ir krikščionybė iš dalies priklauso tam pačiam laikui. Akivaizdu, Bažnyčios pirmtakai, praturtindami naujomis reikšmėmis, susijusiomis su istoriniu Kristaus gyvenimu, pasinaudojo ikikrikščioniškomis vandens simbolikos vertybėmis. Taigi, būtent Kristaus krikšto istorija aiškinama autorių kūryboje, teigiant, jog vanduo buvo pirmasis Dievo dvasios pasireiškimą įprasminantis elementas: „Tiesa, Viešpaties mokiniai pils naujatiekams ant galvų krikšto vandenį, tarsi kartos anas apeigas nuodėmėms atleisti, tačiau išvien su žinia apie naują

³⁰ Mircea Eliade. *Šventybės ir pasaulietiškasumas*. Vilnius: Mintis. 1997. P.68.

³¹ Ten pat. P. 50.

gyvenimą Kristuje eis perspėjimas apie kryžių ir kraują“ (*Postilės*, 19). Šis krikščioniškasis vanduo turi tokią pačią funkciją, kaip ir mitinis – sunaikinti formas, kad vėl atgimtų ir apvalytų ar atnaujintų. Autoriai tekstuose kalbėdami apie simbolius, išsiveržia iš savo atskiros individualios situacijos ir priartėja prie kitų bei individualią patirtį paverčia visuotiniu dvasiniu aktu, skatindami suvokti, kad gyvenimas susideda iš žemiškosios žmogaus būties ir aukštesnės kosminės būties su hierofanijos simboliais, kurie pasireiškia įvairiuose daiktuose. G. Kazlauskaitė egzistuojama pasaulietiška jame, buitiniame pasaulyje stengiasi jame atrasti tų hierofanijos ženklų šventoje erdvėje, kuri kiekvienoje religijoje simbolizuoja pasaulio centrą, jungiantį dangų, žemę ir apatinį pasaulį: „Tikiu, kad jei atsistosis prieš mergelės Marijos paveiklą ir sukalbėsiu SVEIKA MARIJA, tai mane itin stebuklingai paveiks. Tikiu, kad tabernakulyje yra Dievas“ (*Aštuntoji diena*, 173). Autorė tiki, jog šventovės šventumas nuolat apvalo susiteršusį tiek jos vidinį, tiek išorinį pasaulį. G. Beresnevičius įvadiniame *Mircea Eliade* knygos „Amžinojo sugrįžimo mitas“ straipsnyje teigė: „Vienintelis būdas atgauti tikrą žmogiškumą – grįžti prie archetipų paveldo. Tobulas žmogus – religinis žmogus, *homo religiosus*. Jis tebeglūdi kiekvieno žmogaus sieloje, ir sąlytis su analitišku archetipų pasauliu gali jį pažadinti, pakeisdamas visą žmogaus – ir visuomenės – egzistenciją“³². Todėl autoriai išreiškia nuostatą būti šiek tiek kitokiems nei pasaulietiškosios patirties atstovams bei kurti patiems save, lygiuojantis į dieviškojo pasaulio modelį.

3.3. (Ne)dogminis Evangelijos aiškinimas ir modernioji didaktika

Naujajame teologijos žodyne katalikų dogmos samprata apibrėžiama taip: „Dogma [Dogma] (gr. tai, kas pasirodė teisinga). [...] Dogma Bažnyčios mokyme yra visa, kas „glūdi užrašytame arba žodžiu perduotame Dievo žodyje ir iškilmingu sprendimu ar paprastuoju visuotiniu magisteriniu skelbimu Bažnyčios pateikta tikėti kaip tai, kas apreikšta Dievo“³³. Nors dogma niekada nesuvokiama iki galo, tačiau visada kreipiamą į Dievo slėpinį. Dievo apreikšimo tiesą J. Sasnauskas postilėse visada analogiškai kalbėdamas apie Dievą pateikia reflektuodamas savo tikėjimą, remdamasis konkrečiais kalbėjimo ir supratimo modeliais. Įpinama ir subjektyvi nuomonė, perspektyvos žvilgsnis: „Visa, ką tik turėtume būti išmokę nuolankiai ir velykiškai pavesti tam, kuris anuomet nenuleido žvilgsnio nuo žengiančio per gėles, o paskui nukryžiuoto savo sūnaus“ (*Postilės*, 61). O štai G. Kazlauskaitė ieško prasmų kitoje, galbūt niekada formaliai nepateiktoje dogminėje tiesoje ir išreiškia egzistencinį tikėjimą, susijusį su katalikiška laikysena: „Ne prisikėlęs, o iškentėjęs nukryžiuojimą Jėzus yra žmones

³² Mircea Eliade. *Amžinojo sugrįžimo mitas*. Vilnius: Mintis. 1996. P. xx

³³ Herbert Vorgrimler. *Naujasis teologijos žodynas*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2003. P. 149.

traukiantis ženklas, susikalbėjimo gestas, mirties ir gyvenimo ženklas³⁴. Iš esmės eseistai pasirinko laisvesnį Evangelijos interpretavimą, labiau pretenduojantį į nedogminį aiškinimą. J. Sasnausko postilės sklidinios gilių ir originaliai niuansuotų Šventojo Rašto interpretavimo refleksijų, persmelktų gana paradoksaliais palyginimais. Kalbėdamas apie tikėjimo galią, J. Sasnauskas teigia: „Jei ryžtamės kęsti, tebūnie priimtas visas kartybės ir sūrumo sluoksnis. Kremą verčiau palikti pavasariui. Žinoma, bus noras išspjauti, bet atsilaikius kaip anam pranašui turėtų ateiti tikroji Dievo žodžio saldybė“ (*Postilės*, 77). Dar viena sritis, aktuali J. Sasnauskui, tai pačių dogmų interpretavimas, tiksliau bandymas atrasti betarpišką ryšį su jomis. Būtent esminis mąstymo, supratimo struktūrų pasikeitimas šiais laikais dogmas paverčia nebesuprantamomis ar mažiau aktualiomis. Postilėje „Tai, kas virš mūsų ir šiek tiek mumyse“ J. Sasnauskas drąsiai teigia: „Mano tikėjimas, jei tik galiu jį minėti, nėra kiek nesusvyruotų, jeigu nebūtų tokio apibrėžimo“³⁵. Taip bandoma suvokti Švenčiausios Trejybės dogmos formulės esmę – kodėl Dievas yra vienas trijuose asmenyse. Atviras naujam supratimui ateityje, autorius pasirodo kaip tas, kuris marus ir nuodėmingas, neturintis galimybės iki galo suvokti Dievo prigimties slėpinių, pripažįsta išganingąją tiesą: „Gal ne ji (dangiškoji trijų asmenų vienybė – D. S.) davė dobilui tris lapus ar kokį kitą magišką trejetą, bet meilės ir atsidavimo ratas, sujungęs į viena Tėvą, Sūnų ir Šventąją Dvasią, savo krašteliu kliudo ir kliudo mėlynąjį gaublį“ (*Postilės*, 94). Šitoks autoriaus nekategoriškas, bet ir neabejojantis tvirtinimas įgalina skaitytoją kontemplanuoti, eiti tam tikrų išvalgų keliu.

3.4. Tikėjimo problemos subjektyvumas ir nerimas dėl krikščioniškųjų vertybių

Tikėjimo problemos subjektyvumas J. Sasnausko ir G. Kazlauskaitės postilėse yra išreiškiamas gana skirtingai. Tai labiausiai sąlygoja autorių amžiaus skirtumas, išgyventų patirčių kiekis, gal net lytis. G. Kazlauskaitės, kaip jaunos rašytojos pasaulietės, tekstai byloja jos nuolatinę kelio į Dievą, asmeninio santykio su juo, paiešką. J. Sasnauskas, kaip labiau patyręs katalikas, ragavęs daug karčios duonos tikėjimo dykumose, didesnę dėmesį kreipia į pačios Evangelijos reikšmę šiuolaikinei visuomenei ir stengiasi išvengti savosios asmenybės aštrių kampų deklarovimo.

„Postilių“ knygos sudarytojas Liudvikas Jakimavičius įžanginiame žodyje labai taikliai tikėjimo problemos subjektyvumą išreiškė samprotavimu apie prieš du tūkstančius metų Jeruzalėje įvykdytą neeilinį nusikaltimą, kai buvo nužudytas žmogus, skelbęs esąs karalius ir Dievo sūnus. Būtent Kristaus „byla“ iki šiol neišspręsta, o pasak Liudviko Jakimavičiaus: „Iki šiandien vyksta ikiteisminis

³⁴Herbert Vorgrimler. *Naujasis teologijos žodynas*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2003. P. 52.

³⁵Ten pat. P. 92.

tyrimas. [...] prie kvietimo (į teismą – D. S.) sąvaržėle prikabintas priesakas liudyti, būti liudininkais šioje byloje, nors įvykį ir jo aplinkybes mes žinome tik iš rašto – keturių evangelijų ir Apaštalų darbų. [...] jei šiandien į teismą pakviestų visus keturis evangelistus ir Paulių, Jono (uoliausio ir ypatingiausio Jėzaus apaštalo – D. S.) liudijimas būtų vertinamas atsainiausiai, nes yra surašytas emociškai niuansuota poetine kalba ir forma, nors teismui reikalingi pliki faktai“ (*Postilės*, 5). Taigi, taip ir J. Sasnausko, G. Kazlauskaitės postilėse bandoma aiškinti sekuliarizacijos išgalėjimą šiuolaikinėje visuomenės sąmonėje. Abu autorius ypač jaudina tas faktas, jog šiuolaikinis žmogus, paveiktas industrinės revoliucijos ir mokslo atradimų, atsakiusių į klausimus, į kuriuos dalinius atsakymus anksčiau buvo pateikusi tik religija, susidarė įspūdį, kad nieko daugiau nereikia suprantant, paaiškinant ir dominuojant pasaulyje. Gilindamiesi į Evangelijos tiesas, autoriai bando pasakyti mums, kad žmogus negali prarasti Dievo tiek savojoje egzistencijoje, tiek sąžinėje: „Jis (Dievas – D. S.), pasirodo, nėra didesnis nei už mūsų protą, nei už atmintį, nei už jausmus. Bet už širdį – didesnis. Ir čia dabar jo pagrindinis darbo laukas bei Pažadėtoji žemė“ (*Postilės*, 55). Čia J. Sasnauskas nori pasakyti, jog ne galingas intelektas, o idealo turėjimas gali apsaugoti nuo dvasinės savinaikos. Vadinasi, žmoguje turi būti kažkoks tikėjimas transcendencija, išganymu, atenančia malone. Juk protas ne visada gali atsakyti į egzistencinius klausimus. Tam reikia religijos, kad ji pasėtų žmoguje viltį, kuri atbunda tuomet, kai kitos racionalios viltys, proto galios vaisiai nebepatenkina žmonijos būties. Galima sakyti, jog J. Sasnauskas, baidamasis dabartine pasaulio padėtimi, tam tikra prasme imasi žmonijos gelbėtojo vaidmens ir siekia atbaidyti demoniškąjį pradą nuo visų, bando įtikinti blogųjų jėgų, kaip ir Dievo, egzistavimu: „O ką daugiau pagalvotum bedėliodamas sau žinias apie vis žiaurėjančius nusikaltimus, terorizmo aktų pražudytas gyvybes, ekologinių katastrofų grėsmę? Na ir visai čia pat: savižudybių epidemija, alkoholizmas, narkotikai, pragaro nasrus primenantys prekybos centrai, stabilūs naujų krizės aukų tiekėjai“. [...] Norite patikrinti, ar jis egzistuoja? Imkite kasdien melstis. Siekti meilės ir teisingumo. Atgailauti už nuodėmes. Galvoti apie išganymą. Neišvengiamai prisistatys (velnias – D.S.). Pateiks šimtus svarių, logiškų argumentų, kad suklydome“ (*Postilės*, 21-22). Kita vertus, tikėjimas sukelia sumaištį. J. Sasnauskas teigia: „Tikėjimas atima ramybę ir saugumą, tampa kliuviniu. [...] Dabar Lietuvoje, kaip niekad anksčiau, tikėjimas tuo, kuris ant kryžiaus, regisi esąs prietarai bei opijus liaudžiai [...]“ (*Malonės akrobatika*, 13-14). Gana skaudžiai autorius reaguoja į tokį surogatinį, abstraktų „dvasingumą“, kurio vienintelis rezultatas gali būti dvasinė atrofija ir širdies tuštuma.

G. Kazlauskaitė ryšio su tikėjimu ieško kiek kitaip nei J. Sasnauskas. Ji į Dievą bando pažvelgti pernelyg suasmenintai, „po truputį save atverdama“, bando išsiaiškinti Evangelijoje skelbiamų tiesų reikšmę sau: „Ir apskritai man stinga transcendentinio smalsumo. Kelis kartus esu sapnavusi, kad Dievas yra, bet tai ir viskas. [...] Tikiu, kad jis egzistuoja, tačiau be jokių kontaktų su mano tikrove“

(*Postilės*, 112). Kartais norėdama pateisinti savo abejingumą, autorė ima advokatauti pačiai žmonijai arba sau – tiems, kurie nėra iki galo pasėję savyje tikrojo tikėjimo išganymu, bet suvokia, kad tikėjimas, kad ir koks jis bebūtų, yra neatskiriama būties dalis: „Nors tikintys, beje, turbūt yra visi, tik skirtingai. [...] Kartais išpažindami savo tikėjimą [...] jie skelbia vienokį ar kitokį Dievo patyrimą, net jei tai būtų bejėgiškumas ar nuoskauda.“ (*Postilės*, 91). Skaitant G. Kazlauskaitės postiles, ne kartą piršosi mintis, jog deklaruodama savo kitokį suvokimą ir santykį su Dievu, vis dėlto po visa šia paslaptina abejonių skraiste autorė slepia tikrojo tikėjimo nugalimumą, troškimą patirti gyvenimišką vertę, pažymėtą besiartinančios malonės nuojauta. Tai ne tikėjimą praradusi, o jį pamažu atrandanti rašytoja, stipriai išreiškianti savo viltį: „Dievystė yra transcendentali ir neįdaiktinama. Nesulaikoma, nesugaunama, neužrakinama. Ir ji čia pat, šalia esančiame Jėzuje. O Jėzus – bet kuriame iš mūsų“ (*Postilės*, 124). Jaunosios rašytojos postilėse juntamas tikėjimo problemos dvilypumas. Žmogui paliekama laisvė savaip surasti kelią į Dievą, primenant ir tai, kad būtina širdimi pajusti norą bendrauti su Dangumi, o ne formaliai įteisinti ir racionaliai traktuoti sau „priimtina“ tikėjimą.

Aptariami autoriai išreiškia nuostatą, jog pažinimas vien protu, remiantis faktais, dar neatsako į visus rūpimus klausimus, ypač į mūsų egzistencijos, mūsų gyvenimo prasmės klausimus. Atsakymų paieškai būtina remtis krikščioniškosiomis vertybėmis, kurios visuomenės gyvenime egzistuoja krikščioniškosios moralės normų pavidalu. Postilėse gana intuityviai išryškinamos krikščioniškosios vertybės, pagrįstos dekalogu ir apimančios visas žmogaus gyvenimo sritis. Autoriai perteikia savo suvokimą, jog krikščioniškosios vertybės susieja, reguliuoja tai, kas dieviška ir žmogiška, dvasią ir kūną, asmenį ir visuomenę, protą ir jausmus: „Priklausymas dvasiai, slėpiniui, gelmei ir duoda teisę vis kartoti šventuosius judesius iš prosenių padavimo. Tai pats nuolankiausias, pats tikriausias būdas ieškoti Jo šioje palaimintoje migloje“ (*Postilės*, 141). Nevok, nežudyk, nemeluok, neskriausk – tai krikščioniškos vertybės, be kurių neįmanoma šiuolaikinė visuomenė. Dvasingumas, meilė, atlaidumas – tai nėra fikcijos. Juk šių laikų pasimetęs žmogus labiausiai ieško meilės ir supratimo. G. Kazlauskaitė vis dėlto išreiškia nerimą ir abejonę dėl savo tikėjimo objektyvumo: „Turėjau tą suprast ir įvertinti kaip ženklą, kad jau laikas atsiverst, pradėt reguliariai mechaniškai melstis, simuliuot ir imituot širdies malda, o atėjus į bažnyčią visiems meluot, kaip gera man čia. [...] Esu įsitikinusi, kad meilė, kaip kažkas beprotiško ir labai ypatingo – gali išlikti tik vienąkart. Visi kiti kartai bus tik „antraeilė arbata“ [...]“ (*Postilės*, 276-277). Autorė dialoge su teologine tiesa išreiškia tam tikrą nepasitikėjimą sustabarėjusiomis tikėjimo formomis: „Na, nesimeldžiu aš taip, kaip būtų taisyklingai. Nelakstau į mišias ir adoracijas. [...] Todėl esu vien Jėzų sekantis šunytiš, nesusivokusi vegetacinė grandis [...]“ (*Postilės*, 186). Dalyvaudama istoriniame apreiškimo procese, nebesijausdama priklausanti šventybei, autorė savomis pastangomis bando surasti tą kertinę grynojo tikėjimo ašį prieštaravimų kupinoje

kasdienybėje. G. Kazlauskaitė, provokuojamai svarstydamą religinės būties elementus, netikėtai transformuodama tikėjimo tiesas ir liturginę, biblinę tikrovę, išreiškia radikalią dialogo su tikėjimu įtampą: „Parodydamas (Nukryžiuotasis – D. S.) tą visu savo kūnu. Leisdamasis suvalgomas. Beveik nuogas ir vienas prieš mus. Kokiame realybės šou išvystume intymesnį ir dar viešesnį meilės bei atsidavimo liudijimą? Todėl Devintinių procesija – tai Nerealybės šou. Su tikrovę pranokstančiu kūniškumu ir sielyste“ (*Postilės*, 99). Abejojimas krikščioniškųjų vertybių sklaidoje G. Kazlauskaitės postilėse pasireiškia tuomet, kai ji bandydama reflektuoti savo tikėjimą gėriu, universalia nuodėmės situacija, išgelbėjimo, arba išganymo galimybe, pasiremia kitų, nei tikėjimas sričių duomenimis – dabartinio pasaulio destrukcijos ir sumišimo sklaida: „Gėjai ir lezbietės egzistuoja. Homoseksualių (ir nesusivokusių) žmonių gali būti netgi daugiau, negu rodo statistika, uždrausti jiems rodytis viešumoje – atidaryti dar vieną getą. Moralinį. Uždrauskite tuomet ir „Nomedą“ – itin nepadori laida, atspindinti gyvenimą tokį, koks jis yra“ (*Postilės*, 345). Vis dėlto, G. Kazlauskaitė, suvokdama šiuolaikinio pasaulio netvarumą ir silpnumą, tiki visagalio išganymo atėjimu: „Ir ateis galas sielvartui, nelaimėms, ligoms [...] Žmogus užstos žmogų [...] ateis amžinoji diena, nesibaigianti šventė, begalinis Dievo švelnumas“ (*Postilės*, 347). Autoriai supranta, jog yra tik vienas kelias visuomenei tobulėti – puoselėti dvasines vertybes, ugdyti dvasingus žmones.

3.5. Kasdienybės estetika ir dabartiško pasaulio balsas

Nors abiejų autorių žmogaus pasaulis masina individualybės paslaptimi, tačiau kartu ir sutampa su visuomenės santykiais bei problemomis. Kunigas J. Sasnauskas, aiškindamas Evangeliją, remiasi istorija, tikrovės faktus padaro svarbesnius už konkrečius biografijos faktus, o savąjį „aš“ įlieja į kitų „aš“ patirties talpyklas. Autoriai, svarstydami iš esmės apie viską, apie juos supančią aplinką rašo iš tokio dabarties taško, kai kasdienė žmogaus egzistencija tapo įdomi ir suprantama kaip vertybė. Kasdienybės estetika J. Sasnausko ir G. Kazlauskaitės postilėse atsiskleidžia per ypatingą eseistinių kalbėjimą. Tai nėra vien sausos Evangelijos aiškinimo formuluotės. Autorių tekstų esmė yra ne vieno kurio nors tekstą organizuojančio principo - vaizdinio ar sąvokinio, siužetinio ar analitinio, išpažintinio, imperatyvaus ar pasakojamojo dominavimas, o jų dinamiškas kaitaliojimas ir paradoksalus gretumas. Savo straipsnyje „Apie kasdienybės estetiką bei „nefikcinės“ kūrybos formas“ Elena Baliutyte teigia: „Kasdienybės estetika – tai įvykis be „įvykio“³⁶. J. Sasnauskas ir G. Kazlauskaitė savo kūryboje užfiksuoja daug mūsų laiko autentikos, palydėtos originalių komentarų, giliasi į įvairias žmogaus

³⁶ Elena Baliutyte. *Apie kasdienybės estetiką bei „nefikcinės“ kūrybos formas*. [žiūrėta: 2010-05-10] Prieiga per internetą: http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=2945&kas=straipsnis&st_id=2155

veiklos, kūrybos sritis. Tikrovės empirika postilėse susiklosto į tam tikrą ritmą, virsta aukštesnių dėsningumų ženklais, netikėta gyvenimo filosofija. Aiškų santykį su savo laiku, buitimi, sociumu, ne tik politinių įvykių raida, bet ir žmogaus jausena, jo aplinka, t.y., kasdienybė, kuri pagaliau tampa pripažinta vertybe, ypač išryškino G. Kazlauskaitė. Ieškodama savo vietos religijoje, rašytoja nesidrovi sakyti: „Juk reikia norėt būti ta avimi, kopiančia paskui balsą į laimės žiburį. O ko gali norėti statistinė katalikų avis? Be abejo, pačių pozityviausių potyrių. Laimės, meilės, išminties“ (*Postilės*, 240). Stiprus aplinkos poveikis šią rašytoją priverčia kitaip pamąstyti apie šiandienos realijas, tarp kurių gyvename, apie mūsų visų deklaruojamas vertybes, individo savimonę, požiūrį į save, tautą, kalbą, praeities ir dabarties ryšį: „Kai drastišku būdu nusižudo dešimties metų vaikas, tai yra labiau negu simptomas, kad gyvename, švelniai tariant, šlubuojančioje visuomenėje. Ir čia nėra valdininkų, socialinių–ekonominių sąlygų, šeimų, mokyklų, žiniasklaidos ar kitų atpirkimo ožių kaltė. Kaltas kraujas, mūsų nematoma savastis, neviltes ir netikėjimo genas“ (*Postilės*, 371). J. Sasnauskas, išskeldamas krikščionybės esmę ir jos vaidmenį dabarties pasaulyje, apie visuomenės problemas kalba ypač išryškindamas šiuolaikinio žmogaus santykį su Bažnyčia bei pačiu savimi. Autorius neslepia savo pozicijos ir aiškiai ją išsako, tikėdamasis pakreipti skaitytojo mintis į išsamesnę savęs bei pasaulio analizę: „Mėgsime „gerą maistą“, kaip dabar madinga pareikšti. Interneto komentaruose sakysime, kad mūsų kunigai tunka dėl nereguliarios mitybos ar prastos kokybės produktų. Pyksime ant valdžios, kad sunkmečiu esame priversti menkinti savo racioną, suvalgyti vieną cepeliną vietoj dviejų, o turguje vien lenkiška kiauliena“ (*Postilės*, 121). Visi šie realybės, kasdienybės faktai, perėję per dvasininko mąstymą, pavirsta nepaprastai intuityvia pasaulio refleksija, kurioje atsiskleidžia mūsų visų gyvenimo vaizdiniai.

Kalbėjimas apie Dievą postilių autorių kūryboje nuskamba dabartiško pasaulio balsu. Modernistinį esė žanrą jis atliepia ne tik savo stiliumi, asmeniškumu, bet ir atvirumu šių laikų problematikai. Ypač G. Kazlauskaitės testuose išreiškiamas jauno žmogaus mąstymo kitoniškumas. Analizuodami teologines tiesas, šiuolaikinės Bažnyčios gyvenimą, dogmų statiškumą, autoriai pasaulietišškai realizuoja tai, ką religinė kalba nurodo užkoduotai. G. Kazlauskaitė, kaip labai jaunos kartos atstovė, provokuodama skaitytoją, aiškindamasi pati save ir gyvenimo situacijas, pateikia gana jaunatvišką požiūrį: „Prisipažinsiu, apaštalu raštai man nėra įdomūs kiekvienas galėtume prirašyti bent kelis Naujojo Testamento tęsinius – su pamokymais, kaip gyventi, sava moralumo didaktika, kasdienių stebuklų nupasakojimu“ (*Postilės*, 358). Autoriai nuolat kelia klausimą, kas suteikia jų ir visos žmonijos gyvenimui didžiausią prasmę, kas formuoja tikinčiųjų širdis, iš kur eina visi sprendimai, į ką viskas nukreipta, kuo grindžiame savo norus ir svajones: „Kuo ilgiau gyveni, tuo aiškesnės darosi pasaulio struktūros [...] drąsiau nuo pažinimo ir patirties simbiozės. Todėl Evangelija turėtų būti skaitoma jaunystėje, kol vis dar ontologiškai baisu, baisu niekuo netikėti“ (*Postilės*, 370). Gyvenimo

estetinių ir etinių vertybių šaltiniu G. Kazlauskaitė laiko pačią žmogaus asmenybę, kuri turi būti autentiška vertybių įkūnytoja, dvasinio taurumo fenomenas, realybės magnetinis centras, pritraukiantis į save dieviškąjį gėrį: „Būti sklidinam – vadinasi, gyventi iš tikrųjų; visomis gyvybinėmis galiomis, įtempus valią ir jėgas, plačiai atmerktomis akimis“ (*Postilės*, 202).

J. Sasnauskas taip pat atstovaudamas jaunosios kartos rašytojams, bet turintis daug gyvenimiškos ir dvasinės patirties, savo svarbia pareiga laiko pabandyti subalansuoti kartais viena su kita prasilenkiančias religinio universalumo ir deformuotos tautos gyvenimo linijas. Jo postilėse jauno žmogaus mąstymo kitoniškumas išreiškiamas tiek, kiek reikia dialogui su jaunąja karta surasti. J. Sasnausko kūryba tampa kultūrinės ir dvasinės raiškos tribūna, iš kurios kaip tikrasis ganytojiškas pasiuntinys žemėje, vadovaudamasis Dievo mokslu, kaip meilės visuotinumui teorija, stengiasi gražinti tautą į dieviškosios dvasinės kilmės pozicijas. Šiuolaikinio pasaulio struktūras teologiškai svarstydamas J. Sasnauskas, svarbiausiu matmeniu, jungiančiu religiją ir dabartinės kultūros vertybes, laiko moralę, meilę ir tikėjimą: „Tikėjimas šioje žemėje bus randamas ne dėl tavo užsisakytų melodijų per pageidavimų koncertą. Viskas priešingai. Evangelijos pranašavimu, tikėjimą, viltį ir meilę palaikys tavo dvikova su nieko nebijančiu teisėju“ (*Postilės*, 309). Kunigas J. Sasnauskas, suvokdamas, jog krikščioniškoji teologija turi keistis, siekia bent šiek tiek prisitaikyti prie dabartinio destruktivaus pasaulio, kuris gali nebesuvokti daugelio Evangelijoje skelbiamų dalykų, Bažnyčios sukurtų dogmų, rekolekcijų ir kitų bažnytinių tradicijų esmės. Kaip ir G. Kazlauskaitė, kunigas yra atradęs ir kartais pasinaudoja egzistuojančiu, bet Bažnyčios ir gyvenimo užtemdytu būdu radikaliai kalbėti apie Dievą ir Bažnyčią. J. Sasnauskui rūpi dvi kartinės problemos – dabartinės Bažnyčios ir jos struktūrų reputacijos menkėjimas, atitolimas nuo dabartinio žmogaus bei paties žmogaus egzistencijos trapumas ir netvarumas: „Deja, mūsų dienų visuomenėje tik nedaugeliui lemta pajusti padaugintos duonos skonį. Nedaugelis jo ir pasigenda. Prie mūsų stalų ir prie mūsų altorių dažniausiai veikia kitokie dėsniai. Karalystė priklauso „Maximai“, su valgymu ir gėrimu“ (*Postilės*, 382). Autorius nesidrovi kalbėti stipresniai epitetais, regis, iš pirmo žvilgsnio artimais dabartiško pasaulio nuotakoms: „Malda – baisus dalykas. Ji prašo ir laukia neįmanomybės“ (*Postilės*, 308). Bandydamas balansuoti tarp dviejų požiūrių, dviejų skirtingų institucijų – bažnyčios ir visuomenės nuomonės, autorius bano analizuoti abiejų pusių padėtį ir aiškina dažnų vertybinių nesusipratimų priežastis. Jis laiko savo pareiga apginti Bažnyčią ir išaiškinti materialumo bei dvasinių dalykų neišvengiamą sintezę: „Ne mažiau juokinga, kada pasaulis ima įrodinėti, kad jis myli neturtingą ir asketišką bažnyčią. Esą jei ne dvasisninkų sumaterialėjimas, visi mielu noru sugužėtų į šventoves. Bet nuvesk [...>] ten, kur iš tiesų pasikliaujama dvasios dalykais [...] ir dažniausiai bus pasipiktinta, kodėl čia užsidaroma nuo pasaulio [...] kodėl nedalijama labdara ir negydomi narkomanai. Ir apskritai anokia tai būtų Evangelijos pergalė, jeigu imtum praktikuoti neturtą

tik dėl to, kad patiktum laikraščiams“ (*Postilės*, 157). Visa nagrinėjamų autorių kūryba yra kur kas daugiau nei iliustratyvių gyvenimo pavyzdžių rinkiniai. Čia susipina šventybės motyvai, savojo tikėjimo refleksija, dvasinių ieškojimų raiška su dabartiško pasaulio balsu.

3. 6. Paradoksalaus pasaulio įžvalgos

Laima Arnatkevičiūtė teigia: „Eseistas kalba aforizmais ir asociacijomis, neretai prieštaraujančiomis etiniam mąstymui, nevengia intymiam pašnekesiui būdingos stilistikos [...]“³⁷. J.S asnausko ir G. Kazlauskaitės tekstuose galima atrasti netikėtų priešybių dermę, tarsi keistus lozungus, skirtus prajuokinti ar pašiepti nesuvokiamus pasaulio reiškinius. Autorių tekstuose gana stipriai laužomi stereotipai ir nusistovėjusios normos, gana deklaratyviai išreiškiama sava pozicija dėl žmonių gyvenimo būdo, visuomeninių struktūrų, valdžios bukumo, žiniasklaidos subjektyvumo, apskritai realybės paradoksality. Autoriai yra žodžio menininkai, todėl nenuostabu, kad net ir praktikuodami katalikybę, jie išdrįsta savaip pažvelgti į pasaulį ir tai pasakyti visiems. Tekstuose nėra to tikrojo nihilizmo, išreiškiančio radikalią įtampą su tikrove. Autoriai neneigia pasaulio, o bando su juo susitaikyti, atrasti tokią formą, kuri būtų priimtina jų sąžinei, nepakenkiant kitiems. Jie tarsi atsistoja priešais gyvenimą, priešais reiškinių pasaulį kaip prieš paveikslą ir bando jame surasti svarbiausias detales, galinčias išlaisvinti, išteisinti, paguosti. Autorių kūryboje pasireiškiantys vidiniai prieštaravimai kartais sutrikdo arba atrodo kaip tyčinis akibrokštas, nebūdingas nei kunigo, nei pasaulietės rašytojos mąstymui: „Mintyse, žinoma, pro pavydaus apmaudo ašaras tyčiojais iš buržujų sotumo ir lėkštumo, įsivaizdavau, kaip nuostabu būtų išspardyti jų staliukus su žvakėmis, ištaškyti jų pilnas lėkštes, šliūkstelėti putlionių fizionomijon alaus bokalą“ (*Malonės akrobatika*, 209). G. Kazlauskaitė, kalbėdama apie žmogaus pasirinkimo laisvę, pateikia pakankamai komišku argumentu: „Jis (žmogus – D.S.) yra laisvas – nešioti ant galvos tiek kepurę, tiek kaukę, tiek arbatinuką“ (*Aštuntoji diena*, 179). Kita vertus, patys reiškiniai ir daiktai autorei atrodo dviprasmiškai, todėl pasitelkdama beribę savo fantaziją, projektuoja nesamas situacijas, keistai įveddama Kristaus vaidmenį, lyg jis galėtų fiziškai egzistuoti čia ir dabar: „Jėzus yra orus. Todėl šiomis dienomis jis neįsiveržia į jokią religinių prekių krautuvėlę Romos centre, nesuplėšo tariamų savo vaikystės nuotraukų su blizgučiais ir ryškiomis spalvomis, nesunaikina pedofiliškas aliuozijas keliančių angelų skulptūrėlių, neišmėto į rietuves sukrautų įvairiausių dydžių krucifiksų, kurie iš šono atrodo nelyginant pragare kenčiantys kūnai, suversti į holokausto duobę, ištiesę pagalbos rankas“ (*Postilės*, 45). Vienoje

³⁷ Laima Arnatkevičiūtė. *Eseistinis mąstymas (remiantis K.Navako, D.Kazragytės, V.Juknaitės ir V.Daunio tekstais)*. [žiūrėta: 2010-03-20] Prieiga per internetą: http://images.katalogas.lt/maleidykla/Lit64/Lit_060_070.pdf

mintyje sutelpa paradoksas ir dviprasmybė. Tai tendencingas G. Kazlauskaitės rašymo būdas – šokiruoti, ironizuoti, supainioti. Tačiau silpnoji jos ironiškosios kūrybos vieta yra narciziška savistaba, kai išskyla subjektyvumo lygmuo: „Negalėčiau užmigt, vakare nesupliekus „Hario Poterio“ ar „Teddy Memory“. Tiek naujienų. Dar darausi purvo vonias iš laikraščių. Gyventi purve mane išmokė tauta, amžiais didžiavusis savo baudžiauninkyste“ (*Aštuntoji diena*, 190).

Aiškiai matyti, jog G. Kazlauskaitė nuosekliai ironizuodama aplinką, pati neišvengiamai tampa autoironiška. J. Sasnauskas savo eseistikoje dvasinės raštijos tradiciją plėtoja, įvesdamas į ją savitą literatūrinę raišką – netikėtas antitezes, paradoksus, kartais net groteską: „Čia ir įsiterpia Geroji naujiena. Ne kaip apdovanojimas už atliktą atgailą. Ne kaip pigus hollywoodinis happy end, laiminga pabaiga, reikalinga klausytojų ūpui pakelti. Prisikėlęs Kristus sujungia teisėjo ir gydytojo pašaukimą“ (*Malonės akrobatika*, 103). Kai kurios autorių aliuzijos pakankamai šokiruojančiai atrodo visame teologinės literatūros kontekste.

III. IŠVADOS

- Religija ir per ją pasireiškianti teologija yra neatsiejama kultūros dalis. Literatūros misija yra vienokia ar kitokia forma skelbti etiškumo žodį, o tuo tarpu ir teologijos, t.y., Evangelijos žodį.
- Išanalizavus ir palygnus rašytojos pasaulietės G. Kazlauskaitės ir kunigo J. Sasnausko tekstus galima teigti, jog šiuolaikinio eseistinio kalbėjimo tyrimas, remiantis pamokslo įtaka yra pamatuotas ir realus. Autorių kūryboje matomas teologinis mąstymas, laisvesnis kalbėjimas apie Dievą tik dar labiau pabrėžia literatūros, pasaulietišškai realizuojančios tai, ką religinė kalba nurodo užkoduotai, funkciją. Religinės pasaulėžiūros autorių kūryboje patirtis atsiskleidžia reflektuojančiu svarstymu – užuominomis ir tiesioginėmis išvalgomis apie šiuolaikinio žmogaus kelią į tikėjimą, konkretybėmis ir abstrakčiais ženklais, liudijančiais mitinę atmintį, Kristaus kančios kelio prasmę.
- Autorių eseistika paklūsta vidiniams literatūros dėsniams, t.y., skaitytojas yra įvedamas į reliatyvumo, klausinėjimų, netikėčiausių asociacijų kelius. J. Sasnausko ir G. Kazlauskaitės eseistinių rašymą paskatino gyvenime egzistuojančios pamatinės žmogiškosios vertybės – meilė artimui ir meilė Dievui.
- Autorių eseistika labiau panėšėja ne į argumentacinę, bet į poetinę esė su pasakojimo elementais, siekiančią ne nukreipti skaitytojo mintis tam tikrų išvalgų linkme, bet daryti tas mintis budresnes, žvalesnes.
- J. Sasnausko kūrybos adresantas, pasitelkdamas religinių vertybių dominantę, suvokdamas šiuolaikinio adresato vidinę disharmoniją, bando sukurti tokią moralinę poziciją, kuri ne viešai eksploatuotų Evangelijos ištraukas, o nutiestų vos regimus takus į paties skaitytojo pozityvias nuostatas, įgalinančias jį intuityviai suvokti visaapimančio Gėrio teisingumą. Pasinaudodamas savo komunikaciniu vaidmeniu, remdamasis savo dvasios galiomis ir pasinaudodamas tam tikromis retorikos ypatybėmis, J. Sasnauskas, kaip pamokslininkas, nebijantis atskleisti savo požiūrio, skelbia universalias tikėjimo tiesas.
- Aiškiai deklaruojamas G. Kazlauskaitės pasaulietiškas, vietoj save pervertinant arba sumenkinant, pernelyg atvirai iškeliant savo intymų gyvenimą į paviršių. Pasakotoja, parodydama savo silpnybes, kalba ir apie bedruosius susvetimėjusios visuomenės moralės trūkumus. Pasaulietinėje jos eseistikoje susipina daugelis gijų – jaunatviškas maksimalizmas, ypatingas moteriškas jautrumas, visažinio asmens balsas su ieškančio, klumpančio, bet tikinčio, mylinčio, Dievo žodį skelbiančio, žmogaus balsu.

- Lyrizmas ir refleksija būdinga abiem autoriams, tačiau G. Kazlauskaitė, kaip moteris rašytoja, esė tekstuose leidžia sau daugiau nukrypti į savianalizės, smulkmeniškumo, perdėto asmeniškumo pusę. J. Sasnauskas kaip vyras, kunigas, kalba ir reflektuoja konstruktyviau, didesnę dėmesį kreipdamas į dvasios dalykus, visuomenės problemas, asmeniškumus paslėpdamas, nutylėdamas arba pakreipdamas taip, kad jie pasitarnautų tam tikram skaitytojų pasirinkimui, savęs permąstymui.
- Pasitelkdami biografijos faktus, autoriai savo atmintimi, tarsi per dvigubą filtrą, atrenka tuos faktus pasakojimui, kurie lėmė jų pažiūrų formavimąsi, dabartinę pasaulėvoką, pasaulėjautą ir dabartinės situacijos apmąstymą. Visa nagrinėjamų autorių kūryba yra kur kas daugiau nei iliustratyvių gyvenimo pavyzdžių rinkiniai. Čia susipina šventybės motyvai, savojo tikėjimo refleksija, dvasinių ieškojimų raiška su dabartiško pasaulio balsu.
- Autoriai savo kūryboje Dievo idėją nusakydami tokiomis sąvokomis kaip dvasia, valia, protas, sąmonė, peržengia šių žemiškųjų kategorijų prasmę ir iš tiesų veikiami religinio jaudulio pripažįsta Šventybę kaip kažką daugiau nei doras elgesys, švarios mintys ar geri darbai.

Pamokslo ir eseistikos sąveika Juliaus Sasnausko ir Giedrės Kazlauskaitės tekstuose

Pagrindiniai žodžiai: Julius Sasnauskas, Giedrė Kazlauskaitė, pamokslas, eseistika, dvasinės vertybės, religinė patirtis, mąstymo kitoniškumas.

Jaunosios kartos rašytojų kunigo pamokslininko Juliaus Sasnausko ir pasaulietės Giedrės Kazlauskaitės kūrybos semantinį ir idėjinį lauką padeda suprasti teologinės literatūros ir literatūrinės teologijos sąveika. Teologinių prasių paieška jų tekstuose atliepia šiuolaikinio žmogaus pastangas per literatūrą, skelbiančią gyvenamojo laikotarpio aktualijas, rasti kelią į tam tikras krikščioniškąsias tiesas ir bandyti reflektuoti savo tikėjimą bei analizuoti išganymo istoriją.

Autorių kūryboje religinė patirtis atsiskleidžia eseistiniu svarstymu – užuominomis ir tiesioginėmis išvalgomis apie šiuolaikinio žmogaus kelią į tikėjimą, konkretybėmis ir abstrakčiais ženklais, liudijančiais mitinę atmintį, Kristaus kančios kelio prasmę. Pasitelkdami pamokslo žanro ypatybėmis, jie eina dviem kryptimis – dėlioja įvairius jiems žinomus elementus, t.y., Evangelijoje aprašytus Kristaus kelio etapus, bet tuo tarpu, religinę patirtį kurdami patys iš savęs, t.y., atlaidesniu tikinčiojo žvilgsniu žvelgdami į supantį pasaulį ir bandydami rasti auksinę ribą, kuri leistų jiems pateisinti save ir kitus, vertus Dieviškojo atleidimo.

Šio darbo objektas – dviejų jaunosios kartos rašytojų (J. Sasnausko ir G. Kazlauskaitės) tekstai, paimti iš trijų knygų: „Malonės akrobatika“, „Aštuntoji diena“, „Postilės“. Šie tekstai pasaulietišškai realizuoja tai, ką religinė kalba nurodo užkoduotai ir labiau panėšėja ne į argumentacinę, bet į poetinę esė su pasakojimo elementais, siekiančią ne nukreipti skaitytojo mintis tam tikrų išvalgų linkme, bet daryti tas mintis budresnes, žvalesnes. Būtent šis aspektas tokią eseistiką priartina prie pamokslo, kuris ne moko ar informuoja, bet skelbia mylinčio ir atleidžiančio Dievo veiksmingą ir išganingą valią.

Šio darbo tiriamoji problema - kaip literatūra, gilindamasi į realią ir transcendencinę viso pasaulio būtį, sąveikauja su teologija ir jos raiškos formomis. Kaip G.Kazlauskaitės ir J.Sasnsnausko tekstuose susijungia teologinė ir pasaulietinė eseistika.

Nagrinėtiems autoriams bendra tai, kad jų kūryba ir yra tos meditacinės esė bei postilės apie neramią, su kasdiena nesitaikančią tikėjimo prigimtį, išganymą ir malonę, ateinančius paradoksaliais būdais, apie atgailos ir kaltės pripažinimo vertę.

The correlation between the sermon and the essays in the texts of Julius Sasnauskas and Giedre Kazlauskaite

THE ABSTRACT

Key words: Julius Sasnauskas, Giedre Kazlauskaite, sermon, essays, spiritual values, religious experience, otherness of thinking.

The semantic and ideological scope in the works of the writers of young generation the preacher Julius Sasnauskas and the secular writer Giedre Kazlauskaite is easier to understand using correlation between theological literature and literary theology. A search for theological meanings in their texts responds to the modern human's efforts to find the way towards some Christian truths and try to reflect his belief and analyze the history of salvation through literature declaring actualities of the contemporary period.

The **issue** of the paper is to reveal how literature exploring real and transcendental entity of the whole world correlates with theology and forms of its expression and how the essays of theological and secular nature merge in the texts of G. Kazlauskaite and J. Sasnauskas.

In their works the authors reveal religious experience through essayistic consideration, i.e. through hints and direct insights concerning the modern human's way towards belief in specific and abstract signs witnessing mythical memory and sense of the way of the Christ's torment. Using peculiarities of the sermon genre they go in two directions; they put various familiar elements, i.e. the stages of Christ's way described in the Gospel but at the same time creating from their own sources, i.e. looking at the surrounding world with more forgiving sight of the believer and trying to find the golden limit allowing to justify themselves and others, those who deserve the divine forgiveness.

The **object** of this paper is the texts of two writers of young generation (J. Sasnauskas and G. Kazlauskaite) taken from three books, i.e. 'Acrobatics of Mercy', 'The Eighth Day' and 'Postils'. These texts implement in the secular way the things that religious language encodes. They are more similar not to argumentative essay but to the poetic one, bearing narrative elements with an aim not to direct the reader's thoughts towards particular insights but make those thoughts more alert and robust. This particular aspect makes the essays more close to the sermon, which does not teach or inform but declares the powerful and merciful will of loving and forgiving God.

The authors that have been analyzed have common ground underlying their works which embrace meditative essays and postils on the restless nature of faith that does not reconcile with casual being, salvation and mercy appearing in the paradox ways and the value of the sin acknowledgement.

IV. LITERATŪRA

1. *Aštuntoji diena*. Vilnius: Vilniaus spauda. 2005.
2. Julius Sasnauskas. *Malonės akrobatika*. Vilnius: Alma littera. 2006.
3. Julius Sasnauskas, Giedrė Kazlauskitė. *Postilės*. Vilnius: Tyto alba. 2009.

4. Laima Arnatkevičiūtė. *Eseistinis mąstymas (remiantis K.Navako, D.Kazragytės, V.Juknaitės ir V.Daunio tekstais)*. [žiūrėta: 2010-03-20] Prieiga per internetą:
http://images.katalogas.lt/maleidykla/Lit64/Lit_060_070.pdf
5. Elena Baliutytė. *Apie kasdienybės estetiką bei „Nefikcinės“ kūrybos formas*. [žiūrėta: 2010-05-10] Prieiga per internetą:
http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=2945&kas=straipsnis&st_id=2155
6. Mircea Eliade. *Šventybė ir pasaulietiškumas*. Vilnius: Mintis. 1997.
7. Mircea Eliade. *Amžinojo sugrįžimo mitas*. Vilnius: Mintis. 1996.
8. Gintaras Beresnevičius. *Lietuvių religija ir mitologija*. Vilnius: Tyto alba. 2008.
9. Gintaras Beresnevičius. *Eseistikos tendencijos moderniojoje Lietuvoje*. [žiūrėta: 2010-05-10] Prieiga per internetą: http://www.booksfromlithuania.lt/index.php?page_id=14
10. *Krikščionybės istorija*. Vilnius: Alma littera. 2000.
11. Vytautas Kubilius. *Žanrų kaita ir sintezė*. Vilnius: Vaga. 1986.
12. Vytautas Martinkus. *Literatūra ir paraliteratūra*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. 2003.
13. Aurelija Mykolaitytė. *Stilistinės J.Sasnausko tekstų dominantės*. [žiūrėta: 2010-04-05] Prieiga per internetą: <http://193.219.88.12/ekspert/21747.pdf>
14. *Naujausioji lietuvių literatūra*. Vilnius: Alma littera. 2003.
15. *Naujasis Testamentas*. Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija. 2000.
16. Almantas Samalavičius. *Masinė kultūra ir kultūros kritika*. [žiūrėta: 2010-04-28] Prieiga per internetą: <http://images.katalogas.lt/maleidykla/fil43/F-33.pdf>
17. *Sambalsiai: studijos, esė, pokalbiai*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla. 2005.
18. Thomas Schirmacher. *Religijos mokslas*. Šiauliai: Campus fidus. 2004.
19. Vytautas Steponavičius Vaičiūnas. *Pamokslų rengimas ir retorika*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2007.

20. Irena Skurdenienė. *Krikščioniškoji retorika XIX amžiaus vidurio lietuvių literatūroje*. [žiūrėta: 2010-05-17] Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2004~ISSN_1392-7450.N_13_41.PG_227-240/DS.002.0.01.ARTIC
21. Renata Šerelytė. *Malonė kaip liga ir gydytoja*. [žiūrėta: 2010-04-17] Prieiga per internetą: http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=842&kas=straipsnis&st_id=5120
22. *Viduramžių žodynas*. Vilnius: Aidai. 2004.
23. Herbert Vorglimer. *Naujasis teologijos žodynas*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2003.

ANOTACIJA

Daiva Skirmantienė, *Pamokslo ir eseistikos sąveika Juliaus Sasnausko ir Giedrės Kazlauskaitės tekstuose*. Bakalauro darbas, vadovė doc. dr. Dalia Jakaitė, Šiaulių universitetas, Literatūros istorijos ir teorijos katedra, 2010, 40 p.

Daiva Skirmantienė, *Interaction between sermon and essays in Juliaus Sasnausko and Giedrės Kazlauskaitės texts*. Bachelor thesis, academic adviser Assoc. Prof. Dr. Dalia Jakaitė, Šiauliai University, Department of History and Theory of Literature, 2010, 40 p.